

TARİHTE MÜSLÜMANLAR

EŞ ZAMANLI BİR TARİH YAZIMI

1

OTTO

OTTO
© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.

Tarihte Müslümanlar 1
-Eş Zamanlı Bir Tarih Yazım Örneği-

Proje Yürütücüsü ve Genel Koordinatör
Prof. Dr. İrfan AYCAN

Editörler

Prof. Dr. Mehmet ÖZDEMİR (7-10. Yüzyıllar)
Doç. Dr. Mustafa Necati BARIŞ (7-10. Yüzyıllar)
Prof. Dr. Mustafa DEMİRCİ (11-13. Yüzyıllar)
Doç. Dr. Nurullah YAZAR (11-13. Yüzyıllar)
Prof. Dr. Eyüp BAŞ (14-17. Yüzyıllar)
Prof. Dr. Fatih ERKOÇOĞLU (14-17. Yüzyıllar)
Prof. Dr. Seyfettin ERŞAHİN (18-21. Yüzyıllar)
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif FİDAN (18-21. Yüzyıllar)

Yayın Koordinasyon
Ebubekir DEMİR

Redaksiyon
MAK Grup Redaksiyon Ekibi

Grafik Tasarım
Tavoos -Fatih AKNAR

Sertifika No: 44396
ISBN 978-625-7236-28-7 (Tk)
978-625-7236-29-4 (1.c)

Ayrıntı Basım Yay. ve Mat. Hiz. San. Tic. A.Ş.
Matbaa Sertifika No: 49599

1. Baskı: Aralık 2020

İletişim Adresleri
Cinnah Cd. Kırkpınar Sk. 5/4
06690 Çankaya Ankara
tel.-faks: 0312. 439 01 69
www.ottoyayin.com
otto@ottoyayin.com
facebook.com/otto.yayinlari
twitter.com/ottoyayin

PROJEDE YER ALAN ARAŞTIRMACILAR/YAZARLAR

ACAR, CAFER, Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

ACAR, ÖMER, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

ADAK, ABDURRAHMAN, Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

ADEMİ, RAHMAN, Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

ADIGÜZEL, ADNAN, Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

ADIGÜZEL, CUMHUR ERSİN, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

AK, AYHAN, Doç. Dr., Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

AKKUŞ, MEHMET, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

AKKUŞ, MUSTAFA, Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

ALTINAY, RAMAZAN, Prof. Dr., Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

APAK, ADEM, Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

ARPA, ENVER, Prof. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

ARSLAN, BURAK, Ar. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

ARSLAN, FAZLI, Prof. Dr., Stockholm Büyükşehirliği Din Hizmetleri Müşaviri

ARVAS, MEHMET SAİT, Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

ASLAN, HALİDE, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

ATICI ARAYANCAN, AYŞE, Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

ATİK, NECMİ, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hattat

AVCU, ALİ, Prof. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

AY, MAHMUT, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

AYAZ, FATİH YAHYA, Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

AYCAN, İRFAN, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

AYDOĞDU DEMİR, RUKİYE, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyanet İşleri Başkanlığı (Uzman)

AZ, MEHMET ATA, Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

AZİMLİ, MEHMET, Prof. Dr., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

BARIŞ, MUSTAFA NECATİ, Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

BAŞ, EYÜP, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

BAŞ, MÜNİRE KEVSER, Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

BAŞÇI, NEZAHAT, Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

BAŞKAN, ÖMER, Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

BAŞKAN, YAHYA, Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

BAYDER, OSMAN, Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

BAYRAKTAR BARIŞ, AYŞE, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyanet İşleri Başkanlığı

BİLGİN, MUSTAFA SITKI, Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi

BOLAT, ALİ, Prof. Dr., Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

BOZKURT, NAHİDE, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

- BULUT, ALİ**, Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- CELAL, VAHİT**, Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
- CEYHAN, MEHMET AKİF**, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
- CEYLAN, ZAFER**, Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu
- ÇALIŞKAN, İSMAIL**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- ÇELEM, SEMA**, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
- ÇETİN, RABİYE**, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- ÇEVİK, ADNAN**, Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
- ÇİFTÇİ, ADEM**, Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- DAÇ, MEHMET**, Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- DAŞKIRAN, YAŞAR**, Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
- DEMİR, AYCAN, FERDA**, Ar. Gör., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- DEMİR, HİLMİ**, Prof. Dr., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- DEMİR, YASİN MURAT**, Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
- DEMİRCAN, ADNAN**, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- DEMİRCİ, MUSTAFA**, Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
- DEMİRDAŞ, ÖNCEL**, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- DENİZ, GÜRBÜZ**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- DİLBAZ, MAHMUT**, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
- DÜNDAR, ABDULKADİR**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- DÜZGÜN, ŞABAN ALİ**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- EKİZER, DURAN**, Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
- ERAVCI, HACI MUSTAFA**, Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
- ERDEM, ELİF**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyanet İşleri Başkanlığı (Uzman)
- ERDEM, ENGİN**, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- ERDEM, SUAT**, Doç. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- EREN, MUHAMMET EMİN**, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- ERKOÇOĞLU, FATİH**, Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
- ERŞAHİN, SEYFETTİN**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- ERTÜRK, MUSTAFA**, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- ERUL, BÜNYAMİN**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- EŞİT, DAVUT**, Doç. Dr., Hakkari Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- EŞİT, YUSUF**, Doç. Dr., Batman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
- EVKURAN, MEHMET**, Prof. Dr., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- FİDAN, İBRAHİM**, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- FİDAN, MEHMET AKİF**, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
- GÖKBÖRÜ, HALİL İBRAHİM**, Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
- GÖKGEDİK, İSA**, Ar. Gör., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- GÖKHAN, İLYAS**, Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
- GÖKKIR, NECMETTİN**, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- GÖKSOY, İSMAIL HAKKI**, Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- GÖKTAŞ, VAHİT**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- GÖRGÜN, HİLAL**, Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
- GÖZELER, ESRA**, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- GÜLER, İSMAIL**, Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- GÜNAL, ZERRİN**, Prof. Dr., Akdeniz Karpaz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- GÜNDÜZÖZ, SONER**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- GÜRBÜZ, OSMAN**, Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

- GÜNER, DİLAVER**, Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- HACİMÜFTÜOĞLU, ESRA**, Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- HAKSEVER, AHMET CAHİD**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- HATUNOĞLU, NURETTİN**, Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
- HAYTA, MUSTAFA**, Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- İSLAMOĞLU, ABDÜLMECİT**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- İŞCAN, MEHMET ZEKİ**, Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KALAYCI, MEHMET**, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KANKAL, AHMET**, Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
- KARA, CAHİD**, Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KARAHAN, AKARTÜRK**, Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
- KARATAŞ, ALİ**, Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KAVAS, AHMET**, Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi
- KAYA, ABDULLAH**, Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
- KAYA, MESUT**, Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KAYHAN, HÜSEYİN**, Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
- KAYMAK, SUAT**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- KELEŞ, NEVZAT**, Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
- KEMALOĞLU, İLYAS**, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
- KEMİKLİ, BİLAL**, Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KESGİN, AHMET**, Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
- KILIÇ, MUSTAFA**, Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KIRLANGIÇ, HİCABİ**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
- KOCA, FATİH**, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KOCA, SUAT**, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KOÇ AYDIN, AYTEN**, Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi
- KOYUNCU, RECEP**, Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KÖMÜRCÜ, KAMİL**, Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KUDAT, AYDIN**, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
- KUMAŞ, SALİH**, Dr. Öğr. Üyesi, Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KURT, HASAN**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KURTULUŞ, RIZA**, Dr., İSAM (Araştırmacı)
- KUTLU, SÖNMEZ**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KUTLUTÜRK, CEMİL**, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- KÜÇÜKSİPAHIOĞLU, BİRSEL**, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
- MARAŞ, İBRAHİM**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- MERAL, YASİN**, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- OCAK, AHMET**, Prof. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
- ODABAŞI, ZEHRA**, Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
- ONAT, HASAN**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- ORHAN, FATİH**, Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
- ÖGE, ALİ**, Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- ÖZ, MEHMET**, Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
- ÖZ, ŞABAN**, Prof. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- ÖZAFŞAR, MEHMET EMİN**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- ÖZCAN, AZMİ**, Prof. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
- ÖZDEMİR, ABDURRAHMAN**, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- ÖZDEMİR, MEHMET**, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- ÖZDEMİR, METİN**, Prof. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
- ÖZEN, ŞÜKRÜ**, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

ÖZKAN, MUSTAFA, Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

ÖZKÖSE, KADİR, Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

ÖZKUYUMCU, NADİR, Prof. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

ÖZSOY, ABDULVAHAP, Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

ÖZTÜRK, EYÜP, Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

ÖZTÜRK, MUSTAFA, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

PALABIYIK, MUHAMMET HANEFİ, Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

PARLAK, NİZAMETTİN, Prof. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

PIRLANTA, İSMAIL, Doç. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

SALMAN, YÜKSEL, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

SOLMAZ, SEFER, Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

SÖYLEMEZ, MEHMET MAHFUZ, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

ŞAHBAZ, TUÇBA, Ar. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

ŞAHİN, HALE, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyanet İşleri Başkanlığı (Uzman)

SUBAŞI, NECDET, Dr., Milli Eğitim Bakanlığı (Müşavir)

ŞİMŞEK, MEHMET ALİ, Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

TAN, OĞUZHAN, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

TANDOĞAN, MUHAMMED, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi

TETİK, İBRAHİM, Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

TİNKİR, ÖMER, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

TİYEK, MÜNEVVER, Ar. Gör., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

TOÇOĞLU, FATMA ZEHRA, Ar. Gör., Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Enstitüsü

TOKUŞ, ÖMER, Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

TURAN, ÖMER, Prof. Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

TÜRCAN, SELİM, Prof. Dr., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

TÜRCAN, ZİŞAN, Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

UZUNÖZ, OKAN, Ar. Gör., Uşak Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

ÜNAL, MEHMET, Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

ÜNCE, BAYRAM, Ar. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

ÜNÜGÜR, PEYMAN, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

ÜRKMEZ, RAUF KAHRAMAN, Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü

ÜSTÜN, İSMAİL SAFA, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

VURAL, MEHMET, Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

YAMAN, AHMET, Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

YAŞA, RECEP, Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

YAZAR, NURULLAH, Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

YERKAZAN, HASAN, Doç. Dr., Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

YIĞIN, ADEM, Dr., İSAM (Araştırmacı)

YILDIRIM, ADEM, Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

YILDIRIM, AHMET, Prof. Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

YILDIRIM, ENBİYA, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

YILDIRIM, İLYAS, Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

YILDIZ, MEHMET, Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

YILMAZ, KERİM, Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

YÜCEL, FETHİYE, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

YÜCEL, HASAN, Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

YÜKSEL, MUSA ŞAMİL, Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

ZENGİN, FETHULLAH, Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi.

ZENGİN, İLHAN, Dr., Araştırmacı-Yazar

ZENGİN, MURAT, Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

İÇİNDEKİLER

7. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR

1- SİYASİ YAPI/DURUM	37
1.1. HZ. PEYGAMBER DÖNEMİ (571-632)	37
1.2. DÖRT HALİFE DÖNEMİ (632-661)	62
1.3. EMEVİLER (661-750)	84
2- İLMÎ YAPI/DURUM	103
2.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	103
2.1.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ	103
2.1.2. MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	106
2.1.2.1. Abdullah b. Mes'ûd (ö. 32/652-653)	106
2.1.2.2. Übey b. Ka'b (ö. 33/654 [?])	107
2.1.2.3. Zeyd b. Sâbit (ö. 45/665)	109
2.1.2.4. Abdullah b. Abbas (ö. 68/687)	111
2.2. HADİS İLMİ VE MUHADDİSLER	113
2.2.1. HADİS İLMİ	113
2.2.2. MUHADDİSLER	115
2.2.2.1. İmrân b. Husayn (ö. 52/672)	115
2.2.2.2. Amr b. Hazm (ö. 53/673 [?])	117
2.2.2.3. Ebû Hureyre (ö. 58/678)	119
2.2.2.4. Âişe Bint Ebî Bekr (ö. 58/678)	121
2.2.2.5. Semüre b. Cündeb (ö. 60/680)	123
2.2.2.6. Abdullah b. Amr (ö. 65/684)	125
2.2.2.7. Abdullah b. Ömer (ö. 73/692)	127
2.2.2.8. Ebû Said el-Hudrî (ö. 74/693)	129
2.2.2.9. Amr b. Meymûn (ö. 74-75/693-694)	130
2.2.2.10. Câbir b. Abdullah (ö. 78/697)	131
2.3. FIKİH İLMİ VE FAKİHLER	133
2.3.1. FIKİH İLMİ	133
2.3.2. FAKİHLER	135
2.3.2.1. Kadî Şüreyh (ö. 80/699 [?])	135
2.4. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	138
2.4.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ	138
2.4.2. TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	141
2.4.2.1. Ubeyd b. Şerîyye (ö. 67/686 [?])	141
2.5. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI VE DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	144

2.5.1. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI	144
2.5.1.1. ARAP DİLİ	144
2.5.2. DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	145
2.5.2.1. Abdullah b. Revâha (ö. 8/629)	145
2.5.2.2. el-Hansâ (ö. 24/645)	148
2.5.2.3. Kâ'b b. Züheyr (ö. 24/645 [?])	150
2.5.2.4. Lebîd b. Rebîa (ö. 41/661)	153
2.5.2.5. Hassân b. Sâbit (ö. 60/680)	155
2.5.2.6. Ebü'l-Esved ed-Düelî (ö. 69/688)	158
2.6. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI	160
2.6.1. MÜSPET İLİMLER	160
2.7. GÜZEL SANATLAR VE SANATÇILAR	162
2.7.1. SANATÇILAR	162
2.7.1.1. Sâib b. Hâsir (ö. 63/682)	162
3- OLAYLAR VE OLGULAR	165
3.1. İLK VAHİY	165
3.2. HİCRET	168
3.3. MESCİD-İ NEBEVİ	170
3.4. HZ. PEYGAMBER VE CİHAD	173
3.5. HZ. PEYGAMBER'İN VEFATI VE HİLAFET'İN ORTAYA ÇIKIŞI	175
3.6. RİDDE SAVAŞLARI	177
3.7. I. FETİH DALGASI	180
3.8. CEMEL SAVAŞI	182
3.9. SİFFİN SAVAŞI	184
3.10. HÂRİCİLİK	187
3.11. HİLAFETİN SALTANATA DÖNÜŞMESİ	190
3.12. KERBELA VAKASI VE SONUÇLARI	192
3.13. ABDULLAH B. ZÜBEYR OLAYI	194
3.14. ŞİİLİÇİN DOĞUŞU	197
3.15. ARAP-MEVALİ İLİŞKİLERİ VE ŞUÛBİYYE HAREKETİ	199
3.16. KURUMSAL İNŞA SÜRECİ	202
4- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ	207
SİYASİ COĞRAFYA	207
SİYASİ MEŞRÛİYET-SİYASİ İDARİ KURUMLAR	211
SOSYAL HAYATIN GENEL KARAKTERİ-KABİLE-STATÜ-SINIFLAR	214
EKONOMİNİN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ	217
İSLAH VE İMAR	219
BİLİM VE KÜLTÜR	220

8. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR

1- SİYASİ YAPI/DURUM	235
1.1. EMEVÎLER	235
1.2. ABBÂSÎLER (750-1258)	246
1.3. ENDÛLÛS EMEVÎLERİ (756-1031)	258
1.4. MİDRÂRÎLER (772-976)	262
1.5. RÛSTEMÎLER (777-909)	264
1.6. İDRÎSÎLER (788-985)	266

2- İLMİ YAPI/DURUM	269
2.1. TEFİR/KIRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	269
2.1.1. TEFİR/KIRAAT İLMİ	269
2.1.2. MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	272
2.1.2.1. Said b. Cübeyr (ö. 94/713 [?])	272
2.1.2.2. Mücahid b. Cebr (ö. 103/721)	274
2.1.2.3. Dahhâk b. Müzâhim (ö. 105/723)	276
2.1.2.4. İkrime el-Berberî (ö. 105/723)	277
2.1.2.5. Atâ b. Ebî Rebâh (ö. 114/732)	280
2.1.2.6. Katâde b. Diâme (ö. 117/735)	282
2.1.2.7. İbn Âmir (ö. 118/736)	284
2.1.2.8. İbn Kesîr, Ebû Ma'bed (ö. 120/738)	286
2.1.2.9. Asım b. Behdele (ö. 127/745)	288
2.1.2.10. Süddî (ö. 127/745)	291
2.1.2.11. Ebû Cafer el-Kârî (ö. 130/747-748)	292
2.1.2.12. Ali b. Ebî Talha (ö. 143/760)	295
2.1.2.13. İbn Cüreyc el-Kureşî (ö. 150/767)	296
2.1.2.14. Mukâtil b. Süleyman (ö. 150/767)	298
2.1.2.15. Ebû Amr b. Alâ (ö. 154/771)	301
2.1.2.16. Hamza b. Habîb ez-Zeyyât (ö. 156/773)	303
2.1.2.17. İbn Verdân el-Medenî (ö. 160/777 [?])	305
2.1.2.18. Nâfir b. Abdurrahman (ö. 169/785)	307
2.1.2.19. İbn Cemmâz (ö. 170/786'dan sonra)	309
2.1.2.20. Hafs b. Süleyman (ö. 180/796)	312
2.2. HADİS İLMİ VE MUHADDİSLER	314
2.2.1. HADİS İLMİ	314
2.2.2. MUHADDİSLER	316
2.2.2.1. Enes b. Mâlik (ö. 93/711-712)	316
2.2.2.2. Şa'Bi (ö. 104/722)	318
2.2.2.3. İbn Sîrîn (ö. 110/728)	321
2.2.2.4. Hemmâm b. Münebbih (ö. 131/749)	325
2.2.2.5. Ma'Mer b. Râşid (ö. 154/771)	327
2.2.2.6. Said b. Ebî Arûbe (ö. 156/773 [?])	330
2.2.2.7. Şu'be b. el-Haccâc (ö. 160/776)	333
2.2.2.8. Süfyân es-Sevrî (ö. 161/778)	336
2.2.2.9. Reb'î b. Habîb (ö. 180/796)	339
2.2.2.10. Abdullah b. Mübârek (ö. 181/797)	341
2.3. FIKİH İLMİ VE FAKİHLER	343
2.3.1. FIKİH İLMİ	343
2.3.2. FAKİHLER	346
2.3.2.1. Said b. Müseyyeb (ö. 94/713)	346
2.3.2.2. Nehâî (ö. 96/714)	349
2.3.2.3. Tâvûs b. Keysân (ö. 106/725)	352
2.3.2.4. İbn Şübrüme (ö. 144/761)	355
2.3.2.5. İbn Ebû Leyla (ö. 148/765)	357
2.3.2.6. Ebû Hanife (ö. 150/767)	359
2.3.2.7. Evzâî (ö. 157/774)	363
2.3.2.8. Leys b. Sa'd (ö. 175/791)	366

2.3.2.9. Mâlik b. Enes (ö. 179/795)	369
2.3.2.10. Ebû Yusuf (ö. 182/798)	373
2.4. KELAM/FELSEFE İLMİ VE KELAMCILAR/FELSEFECİLER	376
2.4.1. KELAM/FELSEFE İLMİ	376
2.4.1.1. KELAM İLMİ	376
2.4.2. KELAMCILAR/FELSEFECİLER	379
2.4.2.1. Muhammed b. Hanefiyye (ö. 81/700)	379
2.4.2.2. Ma'bed el-Cühenî (ö. 83/702)	381
2.4.2.3. Ebû Haşim Abdullah b. Muhammed el-Hanefiyye (ö. 98/716-717)	382
2.4.2.4. Hasan el-Basrî (ö. 110/728)	384
2.4.2.5. Gaylân ed-Dımaşkî (ö. 120/738)	386
2.4.2.6. Ca'd b. Dirhem (ö. 124/742)	388
2.4.2.7. Cehm b. Safvân (ö. 128/745)	390
2.4.2.8. Vâsıl b. Atâ' (ö. 131/748)	392
2.4.2.9. Amr b. Ubeyd (ö. 144/761)	394
2.4.2.10. Hişâm b. Hakem (ö. 179/795)	396
2.5. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	398
2.5.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ	398
2.5.2. TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	401
2.5.2.1. Urve b. ez-Zübeyr (ö. 94/713)	401
2.5.2.2. Vehb b. Münebbih (ö. 114/732 [?])	403
2.5.2.3. İbn Şihâb ez-Zühri (ö. 124/741)	406
2.5.2.4. Musa b. Ukbe (ö. 141/758)	408
2.5.2.5. Muhammed b. İshak (ö. 151/768 [?])	410
2.5.2.6. Ebû Mihnef (ö. 157/773-774)	412
2.5.2.7. Avâne b. el-Hakem (ö. 147/765 veya 158/775)	414
2.5.2.8. Seyf b. Ömer (ö. 180/796)	416
2.6. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI VE DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	418
2.6.1. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI	418
2.6.1.1. ARAP DİLİ	418
2.6.2. DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	420
2.6.2.1. Nasr b. Asım (ö. 89-90/708-709)	420
2.6.2.2. Cerîr b. Atiyye (ö. 110/728)	422
2.6.2.3. Ferezdak (ö. 114/732)	423
2.6.2.4. Abdülhamid el-Kâtib (ö. 132/750)	425
2.6.2.5. İbnül-Mukaffa' (ö. 142/759)	428
2.6.2.6. Hammâd er-Râviye (ö. 160/776-777)	430
2.6.2.7. Beşşâr b. Bürd (ö. 167/783-784)	432
2.6.2.8. Halil b. Ahmed el-Ferâhîdî (ö. 175/791)	434
2.6.2.9. Mufaddal ed-Dabbî (ö. 178/794)	436
2.6.2.10. Sîbeveyhi (ö. 180/796)	438
2.7. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI	440
2.7.1. MÜSPET İLİMLER	440
2.7.2. İLİM ADAMLARI	444
2.7.2.1. Hâlid b. Yezîd b. Muâviye (ö. 85/704)	444
2.7.2.2. Yakub b. Tark (ö. 180/796)	446
2.8. GÜZEL SANATLAR VE SANATÇILAR	447
2.8.1. SANATÇILAR	447

2.8.1.1. Tuveys (ö. 92/711)	447
2.8.1.2. Ömer b. Ebû Rebî'a (ö. 93/711-712)	449
2.8.1.3. Garîz (ö. 98/717)	451
2.8.1.4. Said b. Miscâh (ö. 99/717)	453
2.8.1.5. Habbâbe (ö. 105/724)	455
2.8.1.6. İbn Süreyc (ö. 125/743'e doğru)	457
2.8.1.7. İbn Âişe (ö. 126/744'e doğru)	459
2.8.1.8. Ma'bed b. Vehb (ö. 126/744)	460
2.8.1.9. Yunus el-Kâtib (ö. 136/754'ten sonra)	463

3- OLAYLAR VE OLGULAR 465

3.1. İKİNCİ FETİH DALGASI	465
3.2. KAYSÎ-KELBÎ MÜCADELESİ	470
3.3. BALÂTU'Ş-ŞÜHEDÂ/PUVATYA SAVAŞI	473
3.4. ZEYDÎ İSYANLARI VE ZEYDÎLİĞİN İKTİDAR MÜCADELESİ	476
3.5. ABBÂSÎ İHTİLALİ	479
3.6. TALAS SAVAŞI	481
3.7. BAĞDAT'IN KURULUŞU	483
3.8. ZINDIKLIK	488

4- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ 493

SİYASİ COĞRAFYA	493
SİYASİ MEŞRUIYET-DİN SİYASET İLİŞKİSİ	496
KURUMSAL YAPIDAKİ DEĞİŞİM VE TEKÂMÜL	498
TOPLUMSAL HAYATTAKİ TEMEL GÖSTERGELER	500
EKONOMİK UYGULAMALAR VE GÖSTERGELER	503
İSLAH VE İMAR	506
BİLİM-KÜLTÜR-SANAT	508

DİZİN	515
--------------------	------------

TARİHTE MÜSLÜMANLAR

EŞ ZAMANLI BİR TARİH YAZIMI

2

OTTO

İÇİNDEKİLER

9. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR

1- SİYASİ YAPI/DURUM	25
1.1. ABBÂSÎLER	25
1.2. ENDÜLÜS EMEVÎLERİ.....	31
1.3. MİDRÂRÎLER.....	38
1.4. RÜSTEMÎLER.....	40
1.5. İDRÎSÎLER.....	42
1.6. AĞLEBÎLER (800-909).....	44
1.7. TÂHİROĞULLARI (821-873).....	48
1.8. GİRİT EMİRLİĞİ (824/825-961).....	52
1.9. BÂVENDÎLER (665-1349).....	54
1.10. SAFFÂRÎLER (861-1003).....	58
1.11. TOLUNOĞULLARI (868-905).....	60
1.12. KARMATÎLER (869-1076).....	63
1.13. SÂMÂNOĞULLARI (873-999).....	64
2- İLMÎ YAPI/DURUM	67
2.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR.....	67
2.1.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ	67
2.1.2. MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR.....	70
2.1.2.1. Kisâî (ö. 189/805).....	70
2.1.2.2. Ebû Bekir b. Ayyâş (ö. 193/809).....	72
2.1.2.3. Verş (ö. 197/812).....	74
2.1.2.4. Abdullah b. Vehb (ö. 197/812).....	76
2.1.2.5. Yahya b. Sellâm (ö. 200/815).....	78
2.1.2.6. Yakub el-Hadramî (ö. 205/821).....	81
2.1.2.7. Ferrâ (ö. 207/822).....	83
2.1.2.8. Ebû Ubeyde Mamer b. el-Müsennâ (ö. 209/824).....	85
2.1.2.9. Ahfeş el-Evsat (ö. 215/830).....	88
2.1.2.10. Kabîsa b. Ukbe (ö. 215/830).....	90
2.1.2.11. Kâlûn (ö. 220/835).....	91
2.1.2.12. Hallâd b. Hâlid (ö. 220/835).....	93
2.1.2.13. Halef b. Hişâm (ö. 229/844).....	95
2.1.2.14. Ravh b. Abdülmü'min (ö. 233/847-848 [?]).....	97
2.1.2.15. Ruveys (ö. 238/852).....	98
2.1.2.16. İbn Râhûye (ö. 238/853).....	100

2.1.2.17. Ebü'l-Hâris (ö. 240/854).....	102
2.1.2.18. İbn Zekvân (ö. 242/857)	104
2.1.2.19. Hişâm b. Ammâr (ö. 245/859)	106
2.1.2.20. Dûrî (ö. 248/862).....	108
2.1.2.21. Fellâs (ö. 249/864).....	110
2.1.2.22. Bezzî (ö. 250/864).....	111
2.1.2.23. Sûsî (ö. 261/874)	113
2.1.2.24. Şahhâm (ö. 270/883).....	115
2.1.2.25. Hûd b. Muhakkem el-Huvvârî (ö. 280/893).....	117
2.1.2.26. Verrâk, İshak b. İbrahim (ö. 286/899).....	119
2.2. HADİS İLMİ VE MUHADDİSLER	121
2.2.1. HADİS İLMİ	121
2.2.2. MUHADDİSLER.....	123
2.2.2.1. Yahya b. Said el-Kattân (ö. 198/813)	123
2.2.2.2. Süfyân b. Uyeyne (ö. 198/814).....	125
2.2.2.3. Tayâlisî (ö. 204/819).....	128
2.2.2.4. Abdürrezzâk es-San'Ânî (ö. 211/827)	130
2.2.2.5. Humeydî (ö. 219/834).....	132
2.2.2.6. Said b. Mansur (ö. 227/842)	134
2.2.2.7. Yahya b. Maîn (ö. 233/848).....	136
2.2.2.8. Ali b. Medîni (ö. 234/849)	138
2.2.2.9. İbn Ebî Şeybe (ö. 235/849)	141
2.2.2.10. Dârimî (ö. 255/869)	143
2.2.2.11. Buhârî (ö. 256/870).....	145
2.2.2.12. Müslim (ö. 261/875)	147
2.2.2.13. İbn Mâce (ö. 273/887).....	149
2.2.2.14. Ebû Davud es-Sicistânî (ö. 275/889)	151
2.2.2.15. Baki b. Mahled (ö. 276/889).....	154
2.2.2.16. Ebû Hâtim er-Râzî (ö. 277/890)	156
2.2.2.17. Tirmizî (ö. 279/892).....	158
2.3. FIKİH İLMİ VE FAKİHLER.....	161
2.3.1. FIKİH İLMİ.....	161
2.3.2. FAKİHLER.....	164
2.3.2.1. Şeybânî (ö. 189/805)	164
2.3.2.2. İbnü'l-Kâsım (ö. 191/806)	167
2.3.2.3. Hasan b. Ziyâd (ö. 204/819)	169
2.3.2.4. Şâfî (ö. 204/820)	172
2.3.2.5. İsa b. Ebân (ö. 221/836).....	175
2.3.2.6. İbn Habîb es-Sülemî (ö. 238/853).....	177
2.3.2.7. Ebû Sevr (ö. 240/854)	179
2.3.2.8. Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855)	182
2.3.2.9. Müzenî (ö. 264/878)	185
2.3.2.10. Davud Ez-Zâhirî (ö. 270/ 884).....	187
2.4. KELAM/FELSEFE İLMİ VE KELAMCILAR/FELSEFECİLER.....	190
2.4.1. KELAM/FELSEFE İLMİ	190
2.4.1.1. KELAM İLMİ	190
2.4.1.2. FELSEFE İLMİ.....	193
2.4.2. KELAMCILAR/FELSEFECİLER.....	196

2.4.2.1. Dirâr b. Amr (ö. 200/815 [?])	196
2.4.2.2. Bişr b. Mu'temir (ö. 210/825).....	199
2.4.2.3. Muammer b. Abbâd es-Sülemî (ö. 215/830).....	201
2.4.2.4. Nazzâm (ö. 231/845)	203
2.4.2.5. Ebü'l-Huzeyl el-Allâf (ö. 235/849-850)	205
2.4.2.6. İbn Küllâb (ö. 240/854)	208
2.4.2.7. İbn Ebû Duâd (ö. 240/854)	210
2.4.2.8. Hâris b. Esed el-Muhâsibî (ö. 243/857)	212
2.4.2.9. Ebû Bekir Cüzcânî (ö. 250/860)	214
2.4.2.10. el-Kindî (ö. 252/866 [?])	215
2.4.2.11. İbnü't-Tayyib es-SERAHSÎ (ö. 286/899).....	217
2.5. TASAVVUF İLMİ VE MUTASAVVIFLAR.....	220
2.5.1. TASAVVUF İLMİ.....	220
2.5.2. MUTASAVVIFLAR.....	222
2.5.2.1. Rabia el-Adeviyye (ö. 185/801)	222
2.5.2.2. Fudayl b. İyâz (ö. 187/803)	225
2.5.2.3. Şakik el-Belhî (ö. 194/810).....	228
2.5.2.4. Ma'rûf el-Kerhî (ö. 200/815).....	230
2.5.2.5. Bişr el-Hâfî (ö. 227/841)	232
2.5.2.6. Bayezid-î Bistâmî (ö. 234/848)	235
2.5.2.7. Haris el-Muhâsibî (ö. 243/857).....	237
2.5.2.8. Zünnûn el-Mısırî (ö. 245/859)	240
2.5.2.9. Serî es-Sakatî (ö. 251/865)	242
2.5.2.10. Sehl Et-Tüsterî (ö. 283/896).....	244
2.6. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR.....	247
2.6.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ	247
2.6.2. TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	250
2.6.2.1. İbnü'l-Kelbî (ö. 204/819 veya 206/821)	250
2.6.2.2. Vâkidi (ö. 207/823).....	252
2.6.2.3. İbn Hişâm (ö. 213/828 veya 218/833).....	255
2.6.2.4. Medâinî (ö. 225/840 veya 228/843).....	258
2.6.2.5. İbn Sa'd (ö. 230/845)	260
2.6.2.6. Halife b. Hayyât (ö. 240/854-855).....	263
2.6.2.7. Muhammed b. Habîb (ö. 245/860)	266
2.6.2.8. Ezrakî (ö. 250/864).....	268
2.6.2.9. Zübeyr b. Bekkâr (ö. 256/870)	271
2.6.2.10. İbn Abdülhakem, Ebü'l-Kâsım (ö. 257/870).....	274
2.6.2.11. İbn Şebbe (ö. 262/876)	276
2.6.2.12. Belâzürî (ö. 279/892-893).....	279
2.6.2.13. Dîneverî, Ebû Hanife (ö. 282/895).....	282
2.7. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARİ VE DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER.....	284
2.7.1. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARİ.....	284
2.7.1.1. ARAP DİLİ	284
2.7.2. DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER.....	286
2.7.2.1. Ebû Nüvâs (ö. 198/813 [?])	286
2.7.2.2. Ebü'l-Atâhiye (ö. 210/825)	289
2.7.2.3. Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm (ö. 224/839)	291
2.7.2.4. Ebû Temmâm (ö. 231/846)	294

2.72.5. İbn Sellâm el-Cumahî (ö. 231/846)	296
2.72.6. İbnü's-Sikkî (ö. 244/858).....	298
2.72.7. Ebû Osman el-Mâzinî (ö. 247/861-862).....	300
2.72.8. Câhîz (ö. 255/869)	303
2.72.9. İbn Kuteybe (ö. 276/889).....	305
2.72.10. Buhturî (ö. 284/897)	307
2.8. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI.....	309
2.8.1. MÜSPET İLİMLER.....	309
2.8.2. İLİM ADAMLARI.....	313
2.8.2.1. Muhammed b. İbrahim el-Fezârî (ö. 190/806).....	313
2.8.2.2. Câbir b. Hayyân (ö. 200/815).....	313
2.8.2.3. Abbas b. Said el-Cevherî (ö. 218/833'ten sonra)	316
2.8.2.4. Muhammed b. Musa el-Hârizmî (ö. 232/847)	317
2.8.2.5. Abdülhamid b. Vâsî' b. Türk (ö. 233/847'den sonra)	319
2.8.2.6. Fergânî (ö. 247/861'den sonra).....	320
2.8.2.7. Benî Musa (Musaoğulları) (ö. IX. Yüzyıl).....	321
2.8.2.8. Habeş el-Hâsib (ö. 260/874).....	323
2.8.2.9. Mâhânî (ö. 267/880).....	324
2.8.2.10. Ebû Ma'şer el-Belhî (ö. 272/886)	325
2.9. GÜZEL SANATLAR VE SANATÇILAR	326
2.9.1. SANATÇILAR.....	326
2.9.1.1. İbrahim el-Mevsilî (ö. 188/804).....	326
2.9.1.2. İbn Câmi' (ö. 192/808).....	328
2.9.1.3. İshak el-Mevsilî (ö. 235/850)	331
2.9.1.4. Ziryâb, Ebü'l-Hasen Alî b. Nâfi' (ö. 238/852)	333
3- OLAYLAR VE OLGULAR	337
3.1. BERMEKİLER VE TASFİYESİ	337
3.2. BEYTÜ'L-HİKME'NİN KURULUŞU VE TERCÜME FAALİYETLERİ	339
3.3. ME'MÛN'UN MU'TEZİLE'Yİ RESMÎ MEZHEP İLAN ETMESİ (MİHNE)	343
3.4. ABBÂSÎ BAŞKENTİ SÂMERRÂ (KURULUŞU VE TÜRK NÜFUZU).....	345
3.5. BÂBEK'İN İSYANI	349
3.6. ABBÂSÎLER DÖNEMİ ZENC İSYANI	351
3.7. ENDÜLÛS'TE MÜVELLEDLERİN İKTİDAR ARAYIŞI	354
4- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ.....	357
SİYASİ COĞRAFYA	357
DEVLETLER ARASI İLİŞKİLER	358
MUHALİF HAREKETLER	362
KURUMSAL YAPIDAKİ DEĞİŞİM	363
İÇTİMÂİ BÜNYEDE ÖNE ÇIKAN GELİŞMELER	365
EKONOMİK HAYATTAKİ GELİŞMELER	368
İMAR FAALİYETLERİ-ŞEHİRLEŞME	370
İLİM, KÜLTÜR VE SANAT	371
10. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR	
1- SİYASİ YAPI/DURUM	385
1.1. ABBÂSÎLER	385
1.2. ENDÜLÛS EMEVÎLERİ.....	389
1.3. MİDRÂRÎLER.....	396

14. IDRÎSÎLER	400
15. GİRİT EMİRLİĞİ	401
16. BÂVENDÎLER	404
17. SAFFÂRÎLER	404
18. KARMATÎLER	406
19. SÂMÂNOĞULLARI	408
1.10. HAMDÂNÎLER (905-1004)	412
1.11. FÂTİMÎLER (909-1171)	415
1.12. MÜSÂFİRÎLER (925 ÖNCESİ-1062 SONRASI)	419
1.13. ZİYÂRÎLER (928-1090)	422
1.14. BÜVEYHÎLER (932-1062)	424
1.15. İHŞİDÎLER (935-969)	427
1.16. KARAHANLILAR (840-1212)	430
1.17. KELBÎLER (948-1053)	434
1.18. REVVÂDÎLER (950 ÖNCESİ-1071)	436
1.19. ŞEDDÂDÎLER (951-1199)	440
1.20. GAZNELİLER (963-1187)	441
1.21. KUZEY AFRİKA ZİRİLERİ (972-1148)	444
1.22. KİLVE SULTANLIĞI (975-1786)	445
2- İLMİ YAPI/DURUM	447
2.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	447
2.1.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ	447
2.1.2. MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	450
2.1.2.1. Kunbül (ö. 291/904)	450
2.1.2.2. İdris b. Abdülkerim (ö. 292/905)	452
2.1.2.3. Zeccâc (ö. 311/923)	455
2.1.2.4. Ebû Müslim el-İsfahânî (ö. 322/934)	457
2.1.2.5. Hâkânî, Musa b. Ubeydullah (ö. 325/937)	459
2.1.2.6. İbn Şenebûz (ö. 328/939)	461
2.1.2.7. Sicistânî (ö. 330/941)	463
2.1.2.8. Nehhâs (ö. 338/950)	465
2.1.2.9. İbn Mihrân en-Nisâbûrî (ö. 381/992)	467
2.1.2.10. İbn Atıyye Ed-Dımaşkî (ö. 383/993)	469
2.1.2.11. Udfuvî (ö. 388/998)	470
2.2. HADİS İLMİ VE MUHADDİSLER	472
2.2.1. HADİS İLMİ	472
2.2.2. MUHADDİSLER	474
2.2.2.1. Kummî (ö. 290/903)	474
2.2.2.2. Bezzâr (ö. 292/905)	476
2.2.2.3. Nesâî (ö. 303/915)	478
2.2.2.4. Ebû Ya'lâ el-Mevsilî (ö. 307/919)	480
2.2.2.5. İbn Huzeyme (ö. 311/924)	482
2.2.2.6. Ukaylî (ö. 322/934)	484
2.2.2.7. İbn Ebî Hâtim (ö. 327/938)	486
2.2.2.8. İbn Hibbân (ö. 354/965)	488
2.2.2.9. Taberânî (ö. 360/971)	491
2.2.2.10. Râmhurâmûzî (ö. 360/971)	493
2.2.2.11. İbn Adî (ö. 365/976)	494

2.2.2.12. Dârekutnî (ö. 385/995).....	497
2.2.2.13. Hattâbî (ö. 388/998).....	499
2.3. FIKİH İLMİ VE FAKİHLER.....	502
2.3.1. FIKİH İLMİ.....	502
2.3.2. FAKİHLER.....	504
2.3.2.1. İbn Süreyc (ö. 306/918).....	504
2.3.2.2. İbnü'l-Münzir (ö. 318/930).....	507
2.3.2.3. Tahâvî (ö. 321/933).....	509
2.3.2.4. Hâkim eş-Şehîd (ö. 334/945).....	512
2.3.2.5. Hırakî (ö. 334/946).....	514
2.3.2.6. Kerhî (ö. 340/952).....	517
2.3.2.7. Kaffâl eş-Şâfi (ö. 365/976).....	519
2.3.2.8. Cessâs (ö. 370/981).....	522
2.3.2.9. Ebü'l-Leyş es-Semerkandî (ö. 373/983).....	524
2.3.2.10. İbn Ebû Zeyd (ö. 386/996).....	526
2.4. KELAM/FELSEFE İLMİ VE KELAMCILAR/FELSEFECİLER.....	529
2.4.1. KELAM/FELSEFE İLMİ.....	529
2.4.1.1. KELAM İLMİ.....	529
2.4.1.2. FELSEFE İLMİ.....	532
2.4.2. KELAMCILAR/FELSEFECİLER.....	535
2.4.2.1. Ebü'l Hüseyin el-Hayyât (ö. 300/913 [?]).....	535
2.4.2.2. İbnü'r-Râvendî (ö. 301/913-914 [?]).....	537
2.4.2.3. Ebû Ali el-Cübbâ'î (ö. 303/916).....	539
2.4.2.4. Ebû Bekir er-Râzî (ö. 313/925).....	542
2.4.2.5. Mekhûl b. Fazl en-Nesefî (ö. 318/930).....	544
2.4.2.6. İbn Meserre (ö. 319/931).....	546
2.4.2.7. Ka'bî (ö. 319/931).....	548
2.4.2.8. Ebû Haşim el-Cübbâ'î (ö. 321/933).....	551
2.4.2.9. Ebü'l-Hasan el-Eş'Arî (ö. 324/935-936).....	553
2.4.2.10. Mâtürîdî (ö. 333/944).....	556
2.4.2.11. Fârâbî (ö. 339/950).....	559
2.4.2.12. Hakîm es-Semerkandî (ö. 342/953).....	561
2.4.2.13. Ebü'l-Hüseyin el-Malatî (ö. 377/987).....	564
2.4.2.14. Âmirî (ö. 381/992).....	566
2.5. TASAVVUF İLMİ VE MUTASAVVIFLAR.....	568
2.5.1. TASAVVUF İLMİ.....	568
2.5.2. MUTASAVVIFLAR.....	571
2.5.2.1. Cüneyd-i Bağdâdî (ö. 297/909).....	571
2.5.2.2. Hallâc-ı Mansur (ö. 309/922).....	574
2.5.2.3. Ebü'l-Hüseyin el-Verrâk (ö. 320/932'den önce).....	576
2.5.2.4. Ebû Bekir el-Vâsıtî (ö. 320/932'den sonra).....	578
2.5.2.5. Ebû Ali Rûzbârî (ö. 322/934).....	580
2.5.2.6. Ali el-Müzeyyin (ö. 328/939).....	582
2.5.2.7. Ebû Bekir Şiblî (ö. 334/946).....	584
2.5.2.8. Ebü'l-Abbas Seyyârî (ö. 342/953).....	587
2.5.2.9. Nifferî (ö. 354/965'ten sonra).....	588
2.5.2.10. Ebû Nasr Serrâc (ö. 378/988).....	591
2.6. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR.....	593

2.6.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ	593
2.6.2. TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	596
2.6.2.1. İbnü's-Sagîr (ö. 290/903'ten sonra)	596
2.6.2.2. Ya'kûbî (ö. 292/905'ten sonra)	598
2.6.2.3. İbn Hurdâzbih (ö. 300/912-913)	601
2.6.2.4. İbn Rûste (ö. 300/913'ten sonra)	603
2.6.2.5. Taberî (ö. 310/923)	606
2.6.2.6. İbn Fadlân (ö. 310/923'den sonra)	608
2.6.2.7. İbn A'sem el-Kûfî (ö. 320/932'den sonra)	611
2.6.2.8. İbnü'l-Fakîh (ö. 330/942'den sonra)	613
2.6.2.9. Ebû Bekir es-Sûlî (ö. 335/946)	615
2.6.2.10. İstahrî (ö. 340/951-952'den sonra)	618
2.6.2.11. Ahmed b. Muhammed er-Râzî (ö. 344/955)	620
2.6.2.12. Mes'ûdî (ö. 345/956)	622
2.6.2.13. Nerşahî (ö. 348/959)	625
2.6.2.14. Muthahhar b. Tahir el-Makdisî (ö. 355/966'dan sonra)	627
2.6.2.15. Hamza el-İsfahânî (ö. 360/971'den önce)	629
2.6.2.16. Hemdânî (ö. 360/971'den Sonra)	631
2.6.2.17. İbn Havkal (ö. 362/973' Ten Sonra)	634
2.7. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARINI VE DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER.....	636
2.7.1. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARINI	636
2.7.1.1. ARAP DİLİ	636
2.7.1.2. TÜRK DİLİ	638
2.7.2. DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER.....	640
2.7.2.1. Müberred (ö. 286/900)	640
2.7.2.2. İbnü'l-Mu'tez (ö. 296/908)	642
2.7.2.3. İbn Düreyd (ö. 321/933)	645
2.7.2.4. İbn Abdürabbih (ö. 328/940)	647
2.7.2.5. Mütenebbî (ö. 354/965)	649
2.7.2.6. Ebü'l-Ferec el-İsfahânî, (ö. 356/967)	651
2.7.2.7. Hasan b. Abdullah el-Askerî (ö. 382/992)	653
2.7.2.8. Ebû Bekir el-Hârizmî (ö. 383/993)	654
2.7.2.9. Sâhib b. Abbâd (ö. 385/995)	656
2.8. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI	657
2.8.1. MÜSPET İLİMLER.....	657
2.8.2. İLİM ADAMLARI.....	659
2.8.2.1. Sâbit b. Kurre (ö. 288/901)	659
2.8.2.2. İshak b. İmrân (ö. 290/903)	662
2.8.2.3. Neyrîzî (ö. 310/922)	663
2.8.2.4. Bettânî (ö. 317/929)	665
2.8.2.5. İbnü'd-Dâye (ö. 340/951 [?])	667
2.8.2.6. Ebû Cafer el-Hâzin (ö. 360/971 [?])	670
2.8.2.7. İbnü'l-Cezzâr, Ebû Cafer (ö. 368/979)	672
2.8.2.8. Abdurrahman es-Sûfî (ö. 376/986)	674
2.8.2.9. İbnü'n-Nedîm (ö. 380/990)	676
2.8.2.10. İbn Cülcül (ö. 384/994)	678
2.8.2.11. Bûzcânî (ö. 388/998)	680
2.9. GÜZEL SANATLAR VE SANATÇILAR	682

2.9.1. SANATÇILAR.....	682
2.9.1.1. Dede Korkut (ö. ?)	682
2.9.1.2. İbnü'l-Müneccim (ö. 300/912)	685
2.9.1.3. İBN MUKLE (ö. 328/940)	687
3- OLAYLAR VE OLGULAR	691
3.1. FÂTİMÎ HAREKETİ VE MİSİR'İN ELE GEÇİRİLİŞİ.....	691
3.2. TÜRKLERDE KİTLESEL İSLAMLAŞMA VE TARİHİ SONUÇLARI	693
3.3. ENDÜLÛS EMEVÎ HALİFELİĞİNİN İLANI	697
3.4. BAĞDAT'TA MEZHEP TAASSUBU VE MEZHEPLER ARASI ÇATIŞMA	699
3.5. ABBÂSÎLER'DE EMÎRÛLÜMERÂLİĞİN KURULUŞU	701
3.6. MEDÎNETÜZZEHRÂ VE SARAY KÜTÜPHANESİNİN KURULUŞU	704
3.7. ŞİÎ BÜVEYHÎLER TARAFINDAN SÜNNÎ ABBÂSÎ İKTİDARININ ELE GEÇİRİLİŞİ.....	706
3.8. EZHER'İN KURULUŞU	709
4- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ.....	713
SİYASİ COĞRAFYA	713
DEVLETLER ARASI İLİŞKİLER	715
KURUMSAL YAPIDAKİ GELİŞMELER-BÜROKRATİK İŞLEYİŞ.....	718
İÇTİMAÎ BÜNYEDEKİ GELİŞMELER.....	720
İKTİSADÎ HAYATLA İLGİLİ BAZI GELİŞMELER	722
İLİM VE SANATTAKİ GELİŞMELER	726
DİZİN.....	736

TARİHTE MÜSLÜMANLAR

EŞ ZAMANLI BİR TARİH YAZIMI

3

OTTO

İÇİNDEKİLER

11. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR

1- SİYASİ YAPI/DURUM	25
1.1. ABBÂSÎLER	25
1.2. ENDÜLÜS EMEVÎLERİ	26
1.3. BÂVENDÎLER	29
1.4. KARMATÎLER	30
1.5. FÂTİMÎLER	31
1.6. MÜSÂFİRÎLER	33
1.7. ZİYÂRÎLER	34
1.8. BÜVEYHÎLER	36
1.9. KARAHLILAR	39
1.10. KELBÎLER	41
1.11. REVVÂDÎLER	45
1.12. ŞEDDÂDÎLER	46
1.13. GAZNELİLER	48
1.14. KUZEY AFRİKA ZİRÎLERİ	54
1.15. KİLVE SULTANLIĞI	55
1.16. UKAYLÎLER (990-1096)	56
1.17. KÂNİM-BORNU SULTANLIĞI	60
1.18. ENDÜLÜS ZİRÎLERİ (1013-1090)	62
1.19. HAMMADÎLER (1015-1152)	65
1.20. ABBÂDÎLER (1023-1091)	68
1.21. ZÜNNÛNÎLER (1036-1090)	72
1.22. HÛDÎLER (1039-1110)	76
1.23. BÜYÜK SELÇUKLULAR (1040-1157)	82
1.24. KIRMAN SELÇUKLULARI (1048-1187)	92
1.25. MURÂBITLAR (1056-1147)	95
1.26. DÂNİŞMENDLİLER (1071-1178)	101
1.27. MENGÜCEKLİLER	103
1.28. ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ (1075-1308)	107
1.29. SURİYE SELÇUKLULARI (1079-1117)	112
2- İLMİ YAPI/DURUM	117
2.1. TEFSİR/KİRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KİRAATÇILAR	117
2.1.1. TEFSİR/KİRAAT İLMİ	117
2.1.2. MÜFESSİRLER/KİRAATÇILAR	120
2.1.2.1. Râğib el-İsfahânî (ö. 11. Yüzyılın İlk Çeyreği)	120

2.1.2.2. İbn Ğalbûn (ö. 399/1009)	123
2.1.2.3. Haddâdî (ö. 400/1010'Dan Sonra)	125
2.1.2.4. Eş-Şerif er-Radî (ö. 406/1015)	127
2.1.2.5. Ebû Abdîrrahman es-Sülemî (ö. 412/1021)	129
2.1.2.6. Ebû İshak es- Sa'Lebî (ö. 427/1035)	132
2.1.2.7. Ebû Muhammed Mekki b. Ebî Tâlib el-Kaysî (ö. 437/1045)	134
2.1.2.8. Ebû Amr ed-Dânî (ö. 444/1053)	136
2.1.2.9. es-Sarakustî (ö. 455/1063)	139
2.1.2.10. Ebû Cafer Muhammed b. el-Hasen b. Ali Et-Tûsî (ö. 460/1067)	140
2.1.2.11. Abdülkerim el-Kuşeyrî (ö. 465/1072)	143
2.1.2.12. Ebü'l-Hasen Ali b. Ahmed b. Muhammed en-Nisâbûrî Vâhidî (ö. 468/1076)	145
2.2. HADİS İLMİ VE MUHADDİSLER	148
2.2.1. HADİS İLMİ	148
2.2.2. MUHADDİSLER	151
2.2.2.1. Hâkim en-Nisâbûrî (ö. 405/ 1014)	151
2.2.2.2. Sülemî, Muhammed b. Hüseyin (ö. 412/1021)	154
2.2.2.3. Berkânî (ö. 425/1034)	156
2.2.2.4. Ebû Zer el-Herevî (ö. 434/1043)	158
2.2.2.5. Ebû Ya'lâ el-Ferrâ (ö. 458/1066)	160
2.2.2.6. Beyhakî (ö. 458/ 1066)	162
2.2.2.7. İbn Mâkûlâ (ö. 475/1082'Den Sonra)	165
2.3. FIKİH İLMİ VE FAKİHLER	167
2.3.1. FIKİH İLMİ	167
2.3.2. FAKİHLER	170
2.3.2.1. Debûsî (ö. 430/1039)	170
2.3.2.2. Mâverdî (ö. 450/1058)	171
2.3.2.3. İbn Hazm (ö. 456/1064)	175
2.3.2.4. Tûsî (ö. 460/1067)	177
2.3.2.5. Bâcî (ö. 474/ 1081)	179
2.3.2.6. Şîrâzî (ö. 476/1083)	180
2.3.2.7. Pezdevî (ö. 482/1089)	182
2.3.2.8. Serahsî (ö. 483/1090 [?])	185
2.4. KELAM/FELSEFE İLMİ VE KELAMCILAR/FELSEFECİLER	187
2.4.1. KELAM/FELSEFE İLMİ	187
2.4.1.1. KELAM İLMİ	187
2.4.1.2. FELSEFE İLMİ	191
2.4.2. KELAMCILAR/FELSEFECİLER	193
2.4.2.1. İbn Sînâ (ö. 370/980)	193
2.4.2.2. Kâdî Ebû Bekir Muhammed b. Tayyib Bâkîllânî (ö. 403/1013)	197
2.4.2.3. İbn Fûrek (ö. 406/1015)	200
2.4.2.4. Kâdî Abdülcebbar, Ahmed b. Halil (ö. 415/1025)	202
2.5. TASAVVUF İLMİ VE MUTASAVVIFLAR	205
2.5.1. TASAVVUF İLMİ	205
2.5.2. MUTASAVVIFLAR	208
2.5.2.1. Ebû Ali ed-Dekkâk (ö. 405/1014)	208
2.5.2.2. Ebû Abdurrahman es-Sülemî (ö. 412/1021)	210
2.5.2.3. Ebü'l-Hasan el-Harakânî (ö. 419/1028)	213

2.5.2.4. Ebû Nuaym el-İsfehânî (ö. 430/1038)	216
2.5.2.5. Ebû Said Ebû'l-Hayr (ö. 440/1049)	219
2.5.2.6. Baba Tahir-î Uryân (ö. 447/1055)	221
2.5.2.7. Abdülkerim b. Hevâzin el-Kuşeyrî (ö. 465/1073)	224
2.5.2.8. Ebû Ali Fadl b. Muhammed el-Farmedî (ö. 477/1084)	226
2.5.2.9. Herevî (ö. 481/1089)	229
2.6. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	232
2.6.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ	232
2.6.2. TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	235
2.6.2.1. Garsünnî'me	235
2.6.2.2. Hatîb el-Bağdâdî (ö. 463/1071)	237
2.6.2.3. Muhammed b. Hüseyin Beyhakî (ö. 470/1077)	240
2.6.2.4. Utbî (ö. 427/1036)	242
2.6.2.5. Zeynü'l-Ahbâr	244
2.6.2.6. Müsebbihî (366/977-420/1029)	246
2.6.2.7. Nemerî (ö. 463/1071)	248
2.6.2.8. Nâsir-İ Hüsrev (ö. 465/1073 Sonrası)	251
2.6.2.9. İbn Hayyân Kurtubî el-Endelüsî (ö. 469/1076)	255
2.7. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARİ VE DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	257
2.7.1. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARİ	257
2.7.1.1. ARAP DİLİ	257
2.7.1.2. TÜRK DİLİ	259
2.7.2. DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	261
2.7.2.1. Fahrüddin Es'ad-î Gurgânî (ö. ?)	261
2.7.2.2. Firdevsî (ö. 411/1020 [?])	263
2.7.2.3. Seâlibî, Ebû Mansûr (ö. 429/1038)	266
2.7.2.4. Ebû'l-Alâ el-Ma'arrî (ö. 449/1057)	269
2.7.2.5. İbn Reşîk (ö. 456/1064)	272
2.7.2.6. Yusuf Hâs Hâcib (ö. 462/1069-1070'Ten Sonra)	274
2.7.2.7. İbn Zeydûn (ö. 463/1071)	277
2.7.2.8. Abdülkâhir el-Cürcânî (ö. 471/1078-1079)	279
2.7.2.9. Kaşgarlı Mahmud (ö. 472/1090)	282
2.7.2.10. Husrî (ö. 488/1095)	284
2.7.2.11. Evhadüddîn-î Enverî (ö. 1189)	287
2.8. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI	289
2.8.1. MÜSPET İLİMLER	289
2.8.2. İLİM ADAMLARI	290
2.8.2.1. Kerecî (11. Yüzyılın İlk Çeyreği)	290
2.8.2.2. Ammâr b. Ali el-Mevsilî (ö. 400/1010)	293
2.8.2.3. Zehrâvî (ö. 404/1013)	294
2.8.2.4. Ali b. İsa el-Kehhâl (ö. 430/1038-1039)	297
2.8.2.5. İbnü'l-Heysem (ö. 432/1040 [?])	300
2.8.2.6. Bîrûnî (ö. 453/1061 [?])	302
2.8.2.7. İbn Rıdvan (ö. 460/1068?)	306
2.8.2.8. İbnü'z-Zerkâle (ö. 493/1100)	309
2.9. GÜZEL SANATLAR VE SANATÇILAR	312
2.9.1. SANATÇILAR	312
2.9.1.1. İbnü'l-Bewâb (ö. 413/1022)	312

3- OLAYLAR VE OLGULAR	315
3.1. GAZNELİ MAHMUD'UN HİNDİSTAN SEFERLERİ	315
3.2. ME'MÛNÎLER VE HAREZM ME'MÛN AKADEMİSİ	318
3.3. DANDANAKAN SAVAŞI	321
3.4. NORMANLARIN SİCİLYA'YI ELE GEÇİRMESİ VE MÜSLÜMAN HÂKİMİYETİNE SON VERMESİ	324
3.5. SELÇUKLULARIN BAÇDAT'A GELİŞİ, SÛNNİ HİLAFETİN VE SİYASETİN GÜÇ KAZANMASI	327
3.6. RECONQUİSTA HAREKETİNİN BAŞLANGICI	329
3.7. TULEYTULA TERCÜME OKULU VE MÜSLÜMAN BİLİMİNİN BATI'YA İNTİKALİ	332
3.8. NİZÂMİYE MEDRESELERİ	334
3.9. MALAZGİRT MUHAREBESİ	337
3.10. MURÂBITLARIN ZELLAKA ZAFERİ	339
3.11. İLK HAÇLI SEFERİ VE KUDÛS'ÜN HAÇLILARIN ELİNE GEÇMESİ	342
4- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ	349
BİLİM VE DÜŞÜNCE	357
İSLAM DÜNYASININ KOMŞULARI VE DÜNYANIN DİĞER BÖLGELERİNDE DURUM	361

12. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR

1- SİYASİ YAPI/DURUM	373
1.1. ABBÂSÎLER	373
1.2. BÂVENDÎLER	374
1.3. FÂTİMÎLER	375
1.4. ŞEDDÂDÎLER	381
1.5. GAZNELİLER	382
1.6. KUZEY AFRİKA ZİRÎLERİ	384
1.7. KİLVE SULTANLIĞI	386
1.8. KÂNİM-BORNU SULTANLIĞI	387
1.9. HAMMÂDÎLER	388
1.10. BÜYÜK SELÇUKLULAR	389
1.11. KİRMAN SELÇUKLULARI	394
1.12. DÂNİŞMENDLİLER	395
1.13. ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ	401
1.14. SALTUKLULAR (1080-1202)	406
1.15. HÂRİZMŞÂHLAR (1097-1231)	409
1.16. GURLULAR/ŞENSEBÂNÎLER (493-611/1099-1214)	412
1.17. AHLATŞAHLAR (1100-1208)	417
1.18. ARTUKLULAR (1102-1409)	420
1.19. DIMAŞK ATABEGLİĞİ (BÖRÎLER, TUĞTEKİNLİLER) (1104-1154)	428
1.20. İRAK SELÇUKLULARI DEVLETİ (1120-1194)	432
1.21. ZENGÎLER (1127-1233)	436
1.22. MUVAHHİDLER (1121-1269)	438
1.23. BEGTEKİNLİLER (ERBİL ATABEGLİĞİ) (1144-1232)	443
1.24. AZERBAYCAN ATABEYLİĞİ - İLDENİZLİLER (1141-1225)	446
1.25. EYYÛBÎLER (1171-1462)	452
2- İLMİ YAPI/DURUM	455
2.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	455
2.1.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ	455

2.1.2. MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	458
2.1.2.1. Begavî (ö. 516/1122)	458
2.1.2.2. İbnu'l-Fahhâm (ö. 516/1123)	460
2.1.2.3. Zemahşerî (ö. 538/1144)	462
2.1.2.4. Sibtü'l-Hayyât (ö. 541/1146)	464
2.1.2.5. İbnu'l-Atiyye (ö. 541/1147)	466
2.1.2.6. Ebû Bekir İbnu'l-Arabî (ö. 543/1148)	468
2.1.2.7. Tabersî (ö. 548/1158)	471
2.1.2.8. es-Secâvendî (ö. 560/1165)	473
2.2. HADİS İLMİ VE MUHADDİSLER	476
2.2.1. HADİS İLMİ	476
2.2.2. MUHADDİSLER	479
2.2.2.1. Deylemî (ö. 509/1115)	479
2.2.2.2. Begavî (ö. 516/1122)	481
2.2.2.3. Uklîşî (ö. 550/1155)	483
2.2.2.4. Şühde el-Kâtibe (ö. 574/1178)	484
2.2.2.5. Silefî (ö. 576/1180)	486
2.2.2.6. Hâzîmî (ö. 584/1188)	488
2.3. FIKİH İLMİ VE FAKİHLER	490
2.3.1. FIKİH İLMİ	490
2.3.2. FAKİHLER	492
2.3.2.1. Kiyâ el-Herrâsî (ö. 504/1110)	492
2.3.2.2. Kelvezânî (ö. 510/1116)	495
2.3.2.3. Mâzerî (ö. 536/1141)	497
2.3.2.4. Neseîfî, Ebû Hafs Necmüddîn (ö. 537/1142)	499
2.3.2.5. Kâdî İyâz (ö. 544/1149)	501
2.3.2.6. Kâsânî (ö. 587/1191)	504
2.3.2.7. Mergînânî (ö. 593/1197)	506
2.3.2.8. İbn Rüşd el-Hafîd (ö. 595/1198)	508
2.4. KELAM/FELSEFE İLMİ VE KELAMCILAR/FELSEFECİLER	511
2.4.1. KELAM/FELSEFE İLMİ	511
2.4.1.1. KELAM İLMİ	511
2.4.1.2. FELSEFE İLMİ	514
2.4.2. KELAMCILAR/FELSEFECİLER	517
2.4.2.1. Gazzâlî (ö. 505/1111)	517
2.4.2.2. Ebü'l-Muîn en-Neseîfî (ö. 508/1115)	520
2.4.2.3. Nisâbûrî (ö. 512/1118)	522
2.4.2.4. İbn Bâcce (ö. 533/1139)	524
2.4.2.5. Ömer en-Neseîfî (ö. 537/1142)	526
2.4.2.6. Bağdâdî, Ebü'l-Berekât (ö. 547/1152 [?])	529
2.4.2.7. Şehristânî (ö. 548/1153)	531
2.4.2.8. Cafer b. Ahmed el-Ebnâvî (ö. 573/1177)	534
2.4.2.9. Sirâcüddîn Ali b. Osman el-Ûşî (ö. 575/1179)	536
2.4.2.10. Nureddin es-Sâbûnî (ö. 580/1184)	538
2.4.2.11. İbn Tufeyl (ö. 581/1185)	541
2.4.2.12. Sühreverdi, Maktûl (ö. 587/ 1191)	543
2.4.2.13. Ahmed b. Mahmud el-Gaznevî (ö. 593/1197)	545
2.4.2.14. İbn Rüşd (ö. 595/ 1198)	548

2.5. TASAVVUF İLMİ VE MUTASAVVIFLAR	550
2.5.1. TASAVVUF İLMİ	550
2.5.2. MUTASAVVIFLAR	553
2.5.2.1. Ebû Medyen Şuayb el-Ensârî (ö. 594/1198)	553
2.5.2.2. Ahmed Gazzâlî (ö. 520/1129)	555
2.5.2.3. Aynülkudât Hemedânî (ö. 525/1131)	558
2.5.2.4. Yusuf Hemedânî (ö. 534/1139)	561
2.5.2.5. Ahmed-i Câmî Nâmekî (ö. 536/1141)	564
2.5.2.6. Ahmed Yesevî (ö. 562/1166)	567
2.5.2.7. Abdülkadir Geylânî (ö. 561/1166)	569
2.5.2.8. Ebû Necib es-Sühreverdi (ö. 563/1167)	573
2.5.2.9. Ahmed er-Rifâî (ö. 578/1183)	575
2.6. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	578
2.6.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ	578
2.6.2. TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	582
2.6.2.2. es-Sem'Ânî (ö. 562/1166)	582
2.6.2.3. İbn Asâkir (ö. 577/1176)	585
2.6.2.4. Ahmed b. Yusuf b. Ali b. el-Ezrak el-Fârikî (ö. 577/1181)	588
2.6.2.5. Usâme b. Münkız (ö. 584/1188)	591
2.6.2.6. el-Cevvânî (ö. 525-588/1131-1192)	594
2.6.2.7. Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî (ö. 597/ 1201)	597
2.6.2.8. Ebû Cafer Ahmed b. Yahya ed-Dabbî (ö. 599/1203)	601
2.6.2.9. İbnü'l-Kalânî (ö. 555/1160)	603
2.6.2.10. Ebû Hâmid el-Girnâtî (ö. 565/1169)	605
2.6.2.11. Abdülgaafir el-Fârisî (ö. 529/1134-1135)	607
2.6.2.12. Zahirüddin Alî b. Zeyd b. Muhammed Beyhakî (ö. 565/1169)	609
2.6.2.13. Azîmî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ali (ö. 556/1161)	612
2.7. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI VE DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	614
2.7.1. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI	614
2.7.1.1. ARAP DİLİ	614
2.7.1.2. TÜRK DİLİ	616
2.7.2. DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	618
2.7.2.1. Edib Ahmed Bin Mahmud-ı Yüknêkî (12. Yy.)	618
2.7.2.2. Mesud-î Sa'd-î Selman (ö. 515/1121)	620
2.7.2.3. İbn Hafâce (ö. 533/1139)	622
2.7.2.4. Am'ak-î Buhârî (ö. 540/1145)	623
2.7.2.5. İbn Kalâkis (ö. 567/1172)	625
2.7.2.6. Süzenî-î Semerkandî (ö. 569/1173)	626
2.7.2.7. İbnü'd-Dehhân (ö. 569/1174)	628
2.7.2.8. Neşvân el-Himyerî (ö. 573/1178)	629
2.7.2.9. Enbârî, Kemaleddin (ö. 577/1181)	631
2.7.2.10. İbn Berrî (ö. 582/1187)	633
2.7.2.11. Hafsa er-Rekûniyye (ö. 586/1190)	634
2.8. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI	636
2.8.1. MÜSPET İLİMLER	636
2.8.2. İLİM ADAMLARI	637
2.8.2.1. İsfizârî (12. Yüzyılın İlk Çeyreği)	637
2.8.2.2. Cabir b. Eflah (ö. 12. Yüzyıl)	638

2.8.2.3. Abdurrahman el-Hâzinî (12. Yüzyıl)	641
2.8.2.4. Ebü's-Salt ed-Dânî (ö. 529/1134)	643
2.8.2.5. Cürcânî, İsmail b. Hasan (ö. 531/1137)	646
2.8.2.6. Bedî' el-Usturlâbî (ö. 534/1139-1140)	648
2.8.2.7. Gâfiki (ö. 560/1165)	650
2.8.2.8. Semev'el el-Mağribî (ö. 570/1175 Civarı)	652
2.8.2.9. Ömer Hayyâm (ö. 526/1132 [?])	654

3- OLAYLAR VE OLGULAR 659

3.1. MAĞRİB'TE HÂKİMİYETİN BERBERİ MURÂBITLARDAN MUVAHHİDLERE İNTİKALİ	659
3.2. İKİNCİ HAÇLI SEFERİ	662
3.3. SELÇUKLU VE HAÇLILAR	667
3.4. İMÂDEDDİN ZENGÎ'NİN URFA'YI FETHİ	669
3.5. MİRYOKEFALON SAVAŞI	672
3.6. SELAHADDİN EYYÛBÎ'NİN KUDÛS'Ü FETHİ	677
3.7. NİZÂMÜLMÛLK SUİKASTI	680
3.8. YÜZYILDA HASAN SABBÂH VE BÂTİNİLİK (NİZARİ İSMAILİLERİ)	682

4- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ 685

DİZİN	699
--------------------	-----

TARİHTE MÜSLÜMANLAR

EŞ ZAMANLI BİR TARİH YAZIMI

4

OTTO

İÇİNDEKİLER

13. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR

1- SİYASİ YAPI/DURUM	25
1.1. ABBÂSÎLER	25
1.2. BÂVENDÎLER	26
1.3. KÂNİM-BORNU SULTANLIĞI	27
1.4. ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ	28
1.5. HÂRİZMŞÂHLAR	32
1.6. ZENGÎLER	35
1.7. MUVAHHİDLER	37
1.8. EYYÛBÎLER	39
1.9. DELHİ TÜRK SULTANLIĞI (1206-1526)	43
1.10. MERİNÎLER HÜKÜMDARLARI (1216-1470)	47
1.11. ÇAĞATAY HANLIĞI (1227-1345)	50
1.12. HAFSÎLER (1230-1573)	52
1.13. ABDULVÂDÎLER/ZEYYÂNÎLER (1235-1554)	56
1.14. NASRÎLER (1238-1492)	59
1.15. ALTIN ORDA DEVLETİ (1242-1502)	65
1.16. MEMLUK DEVLETİ (1250-1517)	70
1.17. İLHANLILAR (1256-1353)	85
1.18. KARAMANOĞULLARI BEYLİĞİ (1256-1474)	87
1.19. LÂDİK BEYLİĞİ/İNANÇOĞULLARI (1261-1368)	90
1.20. EŞREFOĞULLARI (1277-1326)	93
2- İLMİ YAPI/DURUM	97
2.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	97
2.1.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ	97
2.1.2. MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	100
2.1.2.1. İskenderânî, İsa b. Abdülaziz (ö. 629/1232)	100
2.1.2.2. Müntecebüddîn el-Hemedânî (ö. 643/1245)	101
2.1.2.3. Alemüddîn es-Sehâvî (ö. 643/1245)	103
2.1.2.4. Necmeddin-i Dâye (ö. 654/1256)	107
2.1.2.5. İbn Vesîk (ö. 654/1256)	110
2.1.2.6. Muhammed Şu'le (ö. 656/1258)	113
2.1.2.7. Ebû Şâme el-Makdisî (ö. 665/1267)	114
2.1.2.8. Muhammed b. Ebû Bekir er-Râzî (ö. 666/1268'den sonra)	118
2.1.2.9. el-Kurtubî (ö. 671/1273)	120

2.1.2.10. el-Beyzâvî (ö. 685/1286)	123
2.1.2.11. AbdulAziz Dîrî'nî (ö. 694/1295)	127
2.1.2.12. İbnü'n-Nakîb el-Makdisî (ö. 698/1298)	128
2.2. HADİS İLMİ VE MUHADDİSLER	131
2.2.1. HADİS İLMİ	131
2.2.2. MUHADDİSLER	134
2.2.2.1. Cemmâilî (ö. 600/1203)	134
2.2.2.2. İbnü'l-Esîr (ö. 606/1210)	137
2.2.2.3. Mevsîlî (ö. 622/1225)	139
2.2.2.4. İbnü'l-Kattân el-Mağribî (ö. 628/1231)	141
2.2.2.5. İbnü's-Salâh eş-Şehrezûrî (ö. 643/1245)	144
2.2.2.6. Sâğânî (ö. 650/1252)	147
2.2.2.7. Kurtubî (ö. 656/1258)	149
2.2.2.8. Münzirî (ö. 656/1258)	151
2.2.2.9. Nevevî (ö. 676/1277)	154
2.2.2.10. Kastallânî (ö. 686/1287)	157
2.3. FIKİH İLMİ VE FAKİHLER	158
2.3.1. FIKİH İLMİ	158
2.3.2. FAKİHLER	161
2.3.2.1. Fahreddin er-Râzi (ö. 606/1210)	161
2.3.2.2. Fahreddin İbn Teymiyye (ö. 622/1225)	164
2.3.2.3. Râfî'î (ö. 623/1226)	166
2.3.2.4. İzz b. Abdüsselam (ö. 660/1262)	168
2.3.2.5. Karâfî (ö. 684/1285)	171
2.3.2.6. el-Habbâzî (ö. 691/1292)	174
2.3.2.7. Muhakkik Necmuddîn Hillî, (ö. 676/1277)	176
2.3.2.8. Muvaffakuddîn İbn Kudâme (ö. 620/1223)	179
2.3.2.9. İbnü'l-Hâcib (ö. 646/1248-1249)	181
2.4. KELAM/FELSEFE İLMİ VE KELAMCILAR/FELSEFECİLER	184
2.4.1. KELAM/FELSEFE İLMİ	184
2.4.1.1. KELAM İLMİ	184
2.4.1.2. FELSEFE İLMİ	187
2.4.2. KELAMCILAR/FELSEFECİLER	191
2.4.2.1. Necrânî, Takıyyüddîn	191
2.4.2.2. Fahreddin er-Râzî (ö. 606/1210)	193
2.4.2.3. Âmidî (ö. 631/1233)	195
2.4.2.4. İbn Seb'în (ö. 669/1270)	197
2.4.2.5. Tûsî, Nasîrüddin (ö. 672/1274)	200
2.4.2.6. Beyzâvî (ö. 685/1286)	202
2.4.2.7. Şemsüddîn Şehrezûrî (ö. 687/1288'den sonra)	204
2.4.2.8. Urmevî (ö. 692/1293)	207
2.4.2.9. Nesevî (ö. 710/1310)	209
2.5. TASAVVUF İLMİ VE MUTASAVVIFLAR	212
2.5.1. TASAVVUF İLMİ	212
2.5.2. MUTASAVVIFLAR	215
2.5.2.1. Rûzbihân Bakî (ö. 606/1209)	215
2.5.2.2. Ferîdüddîn-i Attâr (ö. 618/1221)	217
2.5.2.3. Necmeddin Kübrâ (ö. 618/1221)	220

2.5.2.4. Ebû Hafs Ömer es-Sühreverdî (ö. 632/1234)	223
2.5.2.5. Evhaduddîn-i Kirmânî (ö. 635/1237)	226
2.5.2.6. Muhyiddin İbnü'l-Arabî (ö. 638/1240)	229
2.5.2.7. Şems-i Tebrîzî (ö. 645/1247)	233
2.5.2.8. Hacı Bektaş-ı Veli (ö. 669/1271)	237
2.5.2.9. Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî (ö. 672/1273)	240
2.5.2.10. Sadreddin Konevî (ö. 673/1274)	245
2.5.2.11. Ahmed b. Ali el-Bedevî (ö. 675/1276)	247
2.6. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	250
2.6.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ	250
2.6.2. TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	255
2.6.2.1. Râvendî (ö. 603/1207'den sonra)	255
2.6.2.2. Fahreddin Mübarekşah (ö. 607/1211'den sonra)	257
2.6.2.3. İbn Cübeyr (ö. 614/1217)	259
2.6.2.4. Yâkût el-Hamevî (ö. 626/1229)	262
2.6.2.5. İbnü'l-Esîr, İzzeddin (ö. 630/1233)	264
2.6.2.6. İbn Dihye el-Kelbî (ö. 633/1235)	267
2.6.2.7. Bündârî Kıvâmuddîn (ö. 643/1248)	269
2.6.2.8. İbnü'l-Kiftî Cemâlüddîn Ali (ö. 646/1248)	272
2.6.2.9. Minhâc-ı Sirâc el-Cûzcânî (ö. 664/1266?)	274
2.6.2.10. Dercînî Ebü'l-Abbâs (ö. 670/1271)	276
2.6.2.11. İbn Hallikân (ö. 681/1282)	278
2.6.2.12. Cüveynî, Alâüddîn Atâ Melik (ö. 681/1283)	280
2.6.2.13. İbn Bîbî (ö. 687/1288'den sonra)	283
2.6.2.14. İbn Abdüzzâhir (ö. 692/1293)	285
2.6.2.15. İbn Vâsıl (ö. 697/1298)	288
2.7. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI VE DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	290
2.7.1. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI	290
2.7.1.1. ARAP DİLİ	290
2.7.1.2. TÜRK DİLİ	292
2.7.2. DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	294
2.7.2.1. Avfî (ö. 629/1232 [?])	294
2.7.2.2. Nizâmî-i Gencevî (ö. 611/1214 [?])	296
2.7.2.3. Sa'dî-i Şîrâzî (ö. 691/1292)	298
2.7.2.4. Mutarriżî (ö. 610/1213)	300
2.7.2.5. Sekkâkî (ö. 626/1229)	302
2.7.2.6. İbnü'l-Esîr (ö. 637/1239)	304
2.7.2.7. İbnü'l-Hâcib (ö. 646/1249)	307
2.7.2.8. İbn Ebî'l-İsba' (ö. 654/1256)	309
2.7.2.9. Bahâ Zuheyr (ö. 656/1258)	311
2.7.2.10. İbn Mâlik (ö. 672/1274)	313
2.7.2.11. Ebü'l-Bekâ' er-Rundî (ö. 684/1285)	316
2.7.2.12. Bûsîrî (ö. 696/1296 [?])	317
2.7.2.13. Ali (Kul Ali) ([?])	319
2.8. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI	321
2.8.1. MÜSPET İLİMLER	321
2.8.2. İLİM ADAMLARI	324
2.8.2.1. Ebü'l-Kâsım el-İrâkî (ö. 580/1184-1185)	324
2.8.2.2. Dahvâr (ö. 628/1230)	325

2.8.2.3. İbnü's-Sûrî (ö. 639/1242)	328
2.8.2.4. İbnü'l-Baytâr (ö. 646/1248)	329
2.8.2.5. İbnü'n-Nefsîs (ö. 687/1288)	332
2.8.2.6. Cezerî (ö. 13. Yüzyıl)	335
2.8.2.7. Abdüllatif el-Bağdâdî (ö. 629/1231)	337
2.9. GÜZEL SANATLAR VE SANATÇILAR	339
2.9.1. SANATÇILAR	339
2.9.1.1. Safiyyüddîn-i Urmevî (ö. 1294)	339
2.9.1.2. Ahmed-i Sühreverdî ([?])	342
2.9.1.3. Yâkut el-Müstâsîmî (ö. 698/1298)	343
3- OLAYLAR VE OLGULAR	347
3.1. İKÂB HEZİMETİ	347
3.2. BABAÎ İSYANI	349
3.3. KÖSEDAÇ SAVAŞI	353
3.4. AHÎLİĞİN KURULUŞU	357
3.5. AYNİCÂLÛT SAVAŞI	360
MEMLUKLERİN MOĞOLLARI DURDURDUĞU SAVAŞ	360
3.6. TAŞAVVUFUN TARİKATLAŞMA SÜRECİ VE YAYGINLAŞMASI	363
3.7. GÂZÂN HAN'IN MÜSLÜMAN OLMASI	366
3.8. MOĞOL İSTİLASI VE ABBASİ DEVLETİ'NİN YIKILIŞI	369
4- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ	373
MOĞOL İSTİLA ALANI (ORTA ASYA, İRAN, İRAK, SURİYE, ANADOLU, TRANS KAFKASYA)	376
HİNDİSTAN VE GÜNEY ASYA'DA İSLAMİYETİN YAYILIŞI	380
MISIR VE SURİYE'DE EYYÛBÎLER VE MEMLÛKLER	384
AFRİKA'DA İSLAMİYETİN YAYILIŞI	386
MAĞRİB VE ENDÛLÛS'TE DURUM	387
BİLİM VE DÜŞÜNCE	387
EKONOMİ	389

14. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR

1- SİYASİ YAPI/DURUM	397
1.1. BÂVENDÎLER	397
1.2. KİLVE SULTANLIĞI	398
1.3. KÂNİM-BORNU SULTANLIĞI	399
1.4. DELHİ TÜRK SULTANLIĞI	400
1.5. MERİNÎLER	402
1.6. ÇAĞATAY HANLIĞI	405
1.7. HAFSÎLER	408
1.8. ABDULVÂDÎLER/ZEYYÂNÎLER	409
1.9. ALTIN ORDA DEVLETİ	410
1.10. MEMLÛK DEVLETİ	414
1.11. İLHANLILAR	418
1.12. KARAMANOĞULLARI BEYLİĞİ	422
1.13. GERMİYANOĞULLARI (1300-1429)	424
1.14. KUZEY VE ORTA HİNDİSTAN SULTANLIKLARI	428
1.15. OSMANLILAR (14-20. YÜZYILLAR)	431
1.16. SARUHANOĞULLARI (1300-1410/1412)	436
1.17. KARASİOĞULLARI (1296?-1345-1348?)	440

1.18. AYDINOÇULLARI (1307/1308-1425/1426)	442
1.19. MUZAFFERÎLER (1314-1393)	451
1.20. DULKADİR BEYLİĞİ (1337-1522)	454
1.21. CELÂYİRLİLER (1340-1431)	458
1.22. AKKOYUNLULAR (1340-1508)	463
1.23. RAMAZANOÇULLARI (1352-1608)	474
1.24. TİMURLULAR (1370-1507)	476
1.25. KARAKOYUNLULAR (1376-1469)	485
2- İLMİ YAPI/DURUM	493
2.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	493
2.1.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ	493
2.1.2. MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	496
2.1.2.1. en-Nesefî, Ebü'l-Berekât (ö. 710/1310)	496
2.1.2.2. el-Kâşânî (ö. 730/1329)	499
2.1.2.3. İbn Cüzey (ö. 741/1340)	502
2.1.2.4. Hâzin, Ali b. Muhammed (ö. 741/1341)	504
2.1.2.5. et-Tîbî (ö. 743/1343)	507
2.1.2.6. Ebû Hayyân el-Endelüsî (ö. 745/1344)	510
2.1.2.7. Bahaeddin el-Kâşî (ö. 776/1374-1375)	512
2.1.2.8. el-Fîrûzâbâdî (ö. 817/1415)	514
2.2. HADİS İLMİ VE MUHADDİSLER	518
2.2.1. HADİS İLMİ	518
2.2.2. MUHADDİSLER	520
2.2.2.1. Bedreddin İbn Cemâ'a (ö. 733/1333)	520
2.2.2.2. İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 751/1350)	522
2.2.2.3. Kirmânî (ö. 786/1384)	525
2.2.2.4. İbn Dakikül'îd (ö. 702/1302)	527
2.2.2.5. Mizzî (ö. 742/1341)	529
2.2.2.6. Zehebî (ö. 748/1348)	532
2.2.2.7. Alâî (ö. 761/1359)	535
2.2.2.8. Birzâlî (ö. 739/1339)	537
2.3. FIKİH İLMİ VE FAKİHLER	539
2.3.1. FIKİH İLMİ	539
2.3.2. FAKİHLER	542
2.3.2.1. Ebü'l-Berekât en-Nesefî (ö. 710/1310)	542
2.3.2.2. Abdülaziz el-Buhârî (ö. 730/1330)	544
2.3.2.3. Tâcüddin es-Sübkî (ö. 771/1370)	545
2.3.2.4. Zerkeşî (ö. 772/1370)	547
2.3.2.5. Halil b. İshak (ö. 776/1374)	548
2.3.2.6. Bâbertî (ö. 786/1384)	550
2.3.2.7. Şâtıbî (ö. 790/1388)	553
2.3.2.8. İbn Receb (ö. 795/1393)	555
2.3.2.9. İbn Ferhûn (ö. 799/1397)	557
2.4. KELAM/FELSEFE İLMİ VE KELAMCILAR/FELSEFECİLER	559
2.4.1. KELAM/FELSEFE İLMİ	559
2.4.1.1. KELAM İLMİ	559
2.4.1.2. FELSEFE İLMİ	562

2.4.2. KELAMCILAR/FELSEFECİLER	562
2.4.2.1. Semerkandî (ö. 701/1301)	562
2.4.2.2. Kutbüddin eş-Şîrâzî (ö. 710/ 1311)	564
2.4.2.3. Urmevî Hindî (ö. 715/1315)	566
2.4.2.4. Tûfî, (ö. 716/1316)	568
2.4.2.5. Sekûnî, (ö. 717/1317)	570
2.4.2.6. İbn Teymiyye (ö. 728/1328)	572
2.4.2.7. Sadruşşeria es-Sânî (ö. 747/1346)	575
2.4.2.8. İsfehânî (ö. 749/1349)	577
2.4.2.9. Adudüddin el-İcî (ö. 756/1355)	579
2.4.2.10. Mesud Teftâzânî (ö. 792/1390)	581
2.5. TASAVVUF İLMİ VE MUTASAVVIFLAR	584
2.5.1. TASAVVUF İLMİ	584
2.5.2. MUTASAVVIFLAR	587
2.5.2.1. Sarı Saltuk (ö. 697/1297-1298)	587
2.5.2.2. Sultan Veled (ö. 712/1312)	589
2.5.2.3. Yûnus Emre (ö. 720/1320)	591
2.5.2.4. Mahmud Şebüsterî (ö. 720/1320)	593
2.5.2.5. Şeyh Edebâli (ö. 727/1327)	595
2.5.2.6. Şeyh Safiyyüddin İshak Erdebilî (ö. 735/1334)	597
2.5.2.7. Dâvûd-İ Kayserî (ö. 751/1350)	599
2.5.2.8. Emîr Külâl, (ö. 772/1370)	601
2.5.2.9. Bahâeddin Nakşibend, (ö. 791/1389)	603
2.5.2.10. Ömer el-Halvetî (ö. 800/1397)	605
2.6. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	608
2.6.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ	608
2.6.2. TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	617
2.6.2.1. Reşîduddin Fazlullah-I el-Hemedânî (ö. 718/1318)	617
2.6.2.2. Himyerî, İbn Abdülmün'im (ö. 727/1327[?])	619
2.6.2.3. Ebü'l-Fidâ (ö. 731/1331)	621
2.6.2.4. Aksarâyî, Kerîmüddin (ö. 733/1332-1333)	623
2.6.2.5. Nüveyrî (ö. 733/1333)	626
2.6.2.6. İbn Fazlullah el-Ömerî (ö. 749/1349)	628
2.6.2.7. Hamdullah el-Müstevfî (ö. 750/1350)	630
2.6.2.8. Safedî (ö. 764/1363)	633
2.6.2.9. İbn Battûta (ö. 770/1368-1369)	635
2.6.2.10. İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ (ö. 774/1373)	639
2.7. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI VE DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	641
2.7.1. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI	641
2.7.1.1. ARAP DİLİ	641
2.7.1.2. TÜRK DİLİ	643
2.7.2. DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	645
2.7.2.1. Hoca Dehhânî (14. yy.)	645
2.7.2.2. İbn Manzûr, Cemaleddin (ö. 711/1311)	646
2.7.2.3. Cemâleddin el-Vatvât (ö. 718/1318)	648
2.7.2.4. Hâfiz-I Vassâf (ö. 730/1329-30)	650
2.7.2.5. Hatîb el-Kazvînî (ö. 739/1338)	653
2.7.2.6. Şeyyâd Hamza (ö. 749/1348-49'dan sonra)	655

2.7.2.7. İbn Nübâte el-Mısırî (ö. 768/1366)	657
2.7.2.8. İbn Akıl, Bahaeddin (ö. 769/1367)	659
2.7.2.9. İbn Zümrek, Ebû Abdullah (ö. 798/1395 [?])	661
2.7.2.10. Kadı Burhaneddin (ö. 800/1398)	663
2.8. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI	665
2.8.1. MÜSPET İLİMLER	665
2.8.2. İLİM ADAMLARI	668
2.8.2.1. Şemsüddin Semerkandî (ö. 702/1303)	668
2.8.2.2. İbn Dânyâl (ö. 711/1311)	670
2.8.2.3. Kemâleddin el-Fârisî (ö. 718/1319)	672
2.8.2.4. Âşık Paşa (ö. 733/1332-1333)	675
2.8.2.5. Emînüddin Ebherî (ö. 733/1333)	677
2.8.2.6. İbnü'l-Ekfânî (ö. 749/1348)	678
2.8.2.7. Ahmed b. Abdîrrahîm el-Mizzî (ö. 750/1349)	680
2.8.2.8. Cildekî (ö. 743/1342-43 veya 762/1360-61)	682
2.9. GÜZEL SANATLAR VE SANATÇILAR	685
2.9.1. SANATÇILAR	685
2.9.1.1. Emîr Hüsrev Dihlevî (ö. 725/1325)	685
2.9.1.2. Abdullah-I Sayrâfî (ö. 745/1344-45'ten sonra)	687
3- OLAYLAR VE OLGULAR	691
3.1. MOÇOL İSTİLASININ 14. YÜZYIL İSLÂM ÂLEMİNE ETKİLERİ	691
3.2. ANADOLU BEYLİKLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI	694
3.3. OSMANLILARIN SAHNEYE ÇIKIŞI	697
3.4. OSMANLILARIN AVRUPA'YA GEÇİŞİ VE ÇİMPE KALESİNİN FETHİ (1353)	700
3.5. İLK MÜZİKLİ SPOR GÖSTERİŞİ: EDİRNE KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ	703
3.6. AHİLİK TEŞKİLATI'NIN ANADOLU COĞRAFYASINDA YAYGINLAŞMASI VE TOPLUMA ETKİLERİ	705
3.7. SİYAHÎ AFRİKA'DA İSLÂM'IN YAYILIŞI	708
4- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ	711
MERKEZİ İSLÂM COĞRAFYASI	711
KUZEY İSLÂM COĞRAFYASI	713
DOĞU İSLÂM COĞRAFYASI	715
AFRİKA İSLÂM COĞRAFYASI	717
BATI İSLÂM COĞRAFYASI	719
14. YÜZYIL İSLÂM DÜNYASI BEŞERİ COĞRAFYASI	721
ETNİK GÖRÜNÜM	721
DİNİ GÖRÜNÜM	722
KÜLTÜR-MEDENİYET GÖRÜNÜMÜ	726

DİZİN	735
--------------------	------------

TARİHTE
MÜSLÜMANLAR

EŞ ZAMANLI BİR TARİH YAZIMI

5

OTTO

İÇİNDEKİLER

15. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR

1- SİYASİ YAPI/DURUM	25
1.1. KÂNİM-BORNU SULTANLIĞI	25
1.2. KİLVE SULTANLIĞI	26
1.3. DELHİ TÜRK SULTANLIĞI	26
1.4. MERİNÎLER	28
1.5. HAFSÎLER	29
1.6. ABDULVÂDÎLER/ZEYYÂNÎLER	30
1.7. MEMLÜK DEVLETİ	31
1.8. KARAMANOĞULLARI BEYLİĞİ	34
1.9. KUZEY VE ORTA HİNDİSTAN SULTANLIKLARI	36
1.10. OSMANLILAR	43
1.11. DULKADİR BEYLİĞİ	48
1.12. RAMAZANOĞULLARI	51
1.13. KAZAN HANLIĞI (1437-1552)	53
1.14. KIRIM HANLIĞI (1441-1783)	56
1.15. KÂSİM HANLIĞI (1445-1681)	59
1.16. SONGAY SULTANLIĞI (1464-1591)	64
2- İLMİ YAPI/DURUM	69
2.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	69
2.1.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ	69
2.1.2. MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	72
2.1.2.1. Nizâmeddin en-Nîsâbûrî (ö. 828/1425[?])	72
2.1.2.2. Yemânî (ö. 832/1429)	74
2.1.2.3. Molla Fenârî (ö. 834/1431)	76
2.1.2.4. Mehâimî (ö. 835/1432)	79
2.1.2.5. Şihâbeddin Sivâsî (ö. 860/1455[?])	81
2.1.2.6. Seâlibî (ö. 875/1471)	83
2.2. HADİS İLMİ VE MUHADDİSLER	85
2.2.1. HADİS İLMİ	85
2.2.2. MUHADDİSLER	89
2.2.2.1. Irâkî (ö. 806/1404)	89
2.2.2.2. Heysemî (ö. 807/1405)	91
2.2.2.3. Bulkînî (ö. 824/1421)	94
2.2.2.4. Übbî (ö. 828/1425)	97

2.2.2.5. Aclûnî (ö. 831/1427-1428).....	98
2.2.2.6. Bûsîrî (ö. 840/1437).....	100
2.2.2.7. İbn Hacer el-Askalânî (ö. 852/1449).....	102
2.2.2.8. İbnü'l-Haydırî (ö. 894/1489).....	105
2.2.2.9. Sehâvî (ö. 902/1497).....	107
2.3. FIKİH İLMİ VE FAKİHLER.....	110
2.3.1. FIKİH İLMİ.....	110
2.3.2. FAKİHLER.....	113
2.3.2.1. İbnü'l-Mülakkın (ö. 804/1401).....	113
2.3.2.2. Demîrî (ö. 808/1405).....	115
2.3.2.3. İbnü'l-Murtaza (ö. 840/1437).....	118
2.3.2.4. İbnü'l-Hümâm (ö. 861/1457).....	120
2.3.2.5. İbn Kutluboğa (ö. 879/1474).....	123
2.3.2.6. Merdâvî (ö. 885/1480).....	126
2.3.2.7. Molla Hüsrev (ö. 885/1480).....	129
2.4. KELAM/FELSEFE İLMİ VE KELAMCILAR/FELSEFECİLER.....	131
2.4.1. KELAM/FELSEFE İLMİ.....	131
2.4.1.1. KELAM İLMİ.....	131
2.4.2. KELAMCILAR/FELSEFECİLER.....	134
2.4.2.1. Seyyid Şerif Cürçânî (ö. 816/1413).....	134
2.4.2.2. Hızır Şah (ö. 853/1449).....	137
2.4.2.3. Hızır Bey (ö. 863/1459).....	138
2.4.2.4. Hayâlî (ö. 875/1470 [?]).....	141
2.4.2.5. Kâfiyecî (ö. 879/1474).....	143
2.4.2.6. Alı Et-Tûsî (ö. 887/1482).....	146
2.4.2.7. Hocazâde (ö. 893/1488).....	148
2.4.2.8. Kestelî (ö. 901/1496).....	151
2.4.2.9. İbn Ebû Cumhûr (ö. 901 Veya 904/1499 [?]).....	153
2.5. TASAVVUF İLMİ VE MUTASAVVIFLAR.....	155
2.5.1. TASAVVUF İLMİ.....	155
2.5.2. MUTASAVVIFLAR.....	159
2.5.2.1. Hamîdüddîn Aksarâyî (Somuncu Baba), (ö. 815/1412).....	159
2.5.2.2. Süleyman Çelebi (ö. 825/1422).....	161
2.5.2.3. Abdülkerim el-Cîlî (ö. 832/1428).....	163
2.5.2.4. Emîr Sultan (ö. 833/1429[?]).....	165
2.5.2.5. Hacı Bayrâm-ı Velî (ö. 833/1430).....	167
2.5.2.6. Zeynüddin el-Hâfî (ö. 838/1435).....	169
2.5.2.7. Yazıcıoğlu Mehmed Efendi (ö. 855/1451).....	172
2.5.2.8. Akşemseddin (ö. 863/1459).....	174
2.5.2.9. Yahyâ-Yı Şîrvânî (ö. 870/1466).....	177
2.5.2.10. Eşrefoğlu Rûmî (ö. 874/1469-1470).....	179
2.5.2.11. Abdurrahman Câmî (ö. 898/1492).....	181
2.6. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR.....	183
2.6.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ.....	183
2.6.2. TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR.....	194
2.6.2.1. İbn Haldûn (ö. 808/1406).....	194
2.6.2.2. Kalkaşendî (ö. 821/1418).....	198
2.6.2.3. Hâfız-ı Ebrû (ö. 833/1430).....	202

2.6.2.4. Makrîzî (ö. 845/1442)	205
2.6.2.5. İbn Arabşah (ö. 854/1450)	207
2.6.2.6. el-Aynî (ö. 855/1451)	209
2.6.2.7. İbn Tağrîberdî (ö. 874/1470)	213
2.6.2.8. Tursun Bey (ö. 896/1491 Sonrası)	215
2.6.2.9. Mîrhând (ö. 903/1498)	218
2.6.2.10. İbn Mâcid (ö. 907/1501)	220
2.6.2.11. Âşıkpaşa-Zâde (ö. 908/1502 Sonrası)	223
2.7. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI VE DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	225
2.7.1. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI	225
2.7.1.1. TÜRK DİLİ	225
2.7.2. DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	227
2.7.2.1. Sekkâkî (ö. 14-15. Yy.)	227
2.7.2.2. Hâfız-I Hârizmî	229
2.7.2.3. Hucendî (ö. 803/1401)	231
2.7.2.4. Ahmedî (ö. 815/1412-1413)	234
2.7.2.5. Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn (ö. 817/1415)	236
2.7.2.6. Nesîmî (ö. 820/1417)	238
2.7.2.7. Şeyhî (ö. 834/1431)	240
2.7.2.8. İbn Hicce (ö. 837/1434)	242
2.7.2.9. Lütîfî (ö. 1482 Veya 897/1492)	244
2.7.2.10. Ezherî, Halid b. Abdullah (ö. 905/1499)	247
2.8. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI	249
2.8.1. MÜSPET İLİMLER	249
2.8.2. İLİM ADAMLARI	251
2.8.2.1. Mardânî (ö. [?])	251
2.8.2.2. Demîrî (ö. 808/1405)	253
2.8.2.3. Hacı Paşa (ö. 824/ 1424[?])	255
2.8.2.4. el-Kütahyevî (ö. 1435)	257
2.8.2.5. Kadızâde-I Rûmî (ö. 1440'tan Sonra)	259
2.8.2.7. Şerefeddîn Sabuncuoğlu (ö. 873/1468-1469 [?])	261
2.8.2.8. Eşrefzâde İznîkî (ö. 874/1469-1470)	263
2.8.2.9. Ali Kuşçu (ö. 879/1474)	264
2.8.2.10. Sinan Paşa (ö. 891/1486)	267
2.8.2.11. Fethullah-I Şîrvânî (ö. 891/1486)	268
2.8.2.12. Molla Lütîfî (ö. 900/1495)	270
2.9. GÜZEL SANATLAR VE SANATÇILAR	272
2.9.1. SANATÇILAR	272
2.9.1.1. Amasyalı Şükrullah (ö. [?])	272
2.9.1.2. Bedr-i Dilşâd (ö. [?])	274
2.9.1.3. Abdülhay Hâce	276
2.9.1.4. Hacı İvaz Paşa (ö. 831/1428)	278
2.9.1.5. Mirza Gıyaseddin Baysungur (ö. 837/1434)	280
2.9.1.6. Abdülkadir Merâgî (ö. 838/1435)	282
2.9.1.7. Hâce Ali Tebrîzî (ö. 850/1446)	284
2.9.1.8. Hızır b. Abdullah (ö. 855/1451)	286
2.9.1.9. Ayas Ağa (ö. 892/1487)	288
2.9.1.10. Esedullâh-I Kirmânî (ö. 893/1488)	289

3- OLAYLAR VE OLGULAR	291
3.1. OSMANLI VE VENEDİK SAVAŞLARI: OSMANLI'NIN ADRİYATİK DENİZİ'NE GİRME MÜCADELESİ (1463-1479)	291
3.2. MÛSİKİ İLE TEDAVİ YAPAN İLK DEVLET HASTANESİ: II. BAYEZİD KÜLLİYESİ ŞİFAHANESİ.....	293
3.3. İSPANYA'DA İSLÂM HÂKİMİYETİNİN SONA ERMESİ VE SONUÇLARI	296
3.4. ANKARA SAVAŞI VE SONUÇLARI	298
3.5. ŞEYHÛLİSLÂMLIK MAKAMININ KURULMASI	301
3.6. İSTANBUL'UN FETHİ VE SONUÇLARI	304
3.7. DOÇU AVRUPA'DA ALTIN ORDA HANLIĞI'NIN YIKILIŞI VE RUSYA'NIN BİR GÜÇ OLARAK ÇIKIŞI	306
3.8. BOSNA HERSEK'TE İSLÂM'IN YAYILIŞI.....	308
4- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ	313
MERKEZÎ İSLÂM COĞRAFYASI	314
DOÇU İSLÂM COĞRAFYASI.....	316
KUZEY İSLÂM COĞRAFYASI.....	321
AFRİKA İSLÂM COĞRAFYASI.....	323
BATI İSLÂM COĞRAFYASI	325
15. YÜZYIL İSLÂM DÜNYASI BEŞERÎ COĞRAFYASI.....	326
15. YÜZYIL İSLÂM COĞRAFYASI	326
ETNİK GÖRÜNÜM.....	326
DİNÎ GÖRÜNÜM	327
MEZHEPLER	327
TASAVVUF VE TARİKATLAR	328
KÜLTÜR-MEDENİYET GÖRÜNÜMÜ	331
BİLİM VE DÜŞÜNCE HAYATI	331
DİL-EDEBİYAT-SANAT.....	336
ŞEHİRLER VE MİMARİ	340

16. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR

1- SİYASİ YAPI/DURUM	351
1.1. KİLVE SULTANLIĞI	351
1.2. KÂNİM-BORNU SULTANLIĞI.....	352
1.3. HAFSÎLER	353
1.4. ABDULVÂDÎLER/ZEYYÂNÎLER	354
1.5. MEMLÛK DEVLETİ.....	355
1.6. KUZEY VE ORTA HİNDİSTAN SULTANLIKLARI	358
1.7. OSMANLILAR.....	373
1.8. DULKADİR BEYLİĞİ	378
1.9. RAMAZANOĞULLARI	380
1.10. KAZAN HANLIĞI	382
1.11. KIRIM HANLIĞI	383
1.12. KASIM HANLIĞI	385
1.13. SONGAY SULTANLIĞI	386
1.14. SAFEVÎLER (1501-1736)	388
1.15. SA'DÎLER (1511-1659)	394
1.16. BABÜRLÜ DEVLETİ (1526-1858).....	398

2- İLMİ YAPI/DURUM	409
2.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR.....	409
2.1.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ	409
2.1.2. MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR.....	412
2.1.2.1. Âcî, Muînüddîn (ö. 905/1500).....	412
2.1.2.2. Devvânî (ö. 908/1502).....	414
2.1.2.3. Hüseyin Vaiz-i Kâşifî Sebzevârî (ö. 910/1504-1505)	417
2.1.2.4. Suyûtî (ö. 911/1505).....	419
2.1.2.5. Nîmetullah b. Mahmud en-Nahcuvânî (ö. 920/1514)	421
2.1.2.6. Ebü'l-Yümn el-Uleymî el-Hanbelî (ö. 928/1522).....	424
2.1.2.7. Atûfî, Hayreddin Hızır (ö. 948/1541).....	427
2.1.2.8. Hatib eş-Şirbînî (ö. 977/1570).....	429
2.1.2.9. Ebussuûd (ö. 982/1574).....	431
2.1.2.10. Müñşî Mehmed Efendi (ö. 1001/1592)	434
2.1.2.11. Ebü's-Sürûr el-Bekrî (ö. 1007/1598).....	436
2.2. Hadis İlmî ve Muhaddisler.....	437
2.2.1. Hadis İlmî	437
2.2.2. Muhaddisler	440
2.2.2.1. Süyûtî (ö. 911/1505).....	440
2.2.2.2. Kastallânî (ö. 923/1517).....	443
2.2.2.3. İbn Arrâk (ö. 963/1556)	446
2.2.2.4. Alkamî (ö. 969/1561-1562).....	448
2.3. FIKIH İLMİ VE FAKİHLER.....	449
2.3.1. FIKIH İLMİ	449
2.3.2. FAKİHLER.....	452
2.3.2.1. Venşerîsî (ö. 914/1508).....	452
2.3.2.2. Zekerîyya el-Ensârî (ö. 926/1520)	454
2.3.2.3. Hattâb er-Ruaynî (ö. 954/ 1547).....	457
2.3.2.4. Haccâvî, Ebü'n-Necâ Musa (ö. 968/1560).....	459
2.3.2.5. İbn Nüceym, Zeyneddin (ö. 970/1563)	461
2.3.2.6. İbnü'n-Neccâr el-Fütûhî (ö. 972/1564).....	463
2.3.2.7. İbn Hacer el-Heytemî (ö. 974/1567)	466
2.3.2.8. İmam Şemseddin er-Ramlî (ö. 1004/1596)	468
2.4. KELAM/FELSEFE İLMİ VE KELAMCILAR/FELSEFECİLER.....	470
2.4.1. KELAM/FELSEFE İLMİ	470
2.4.2. KELAMCILAR/FELSEFECİLER	474
2.4.2.1. Devvânî (ö. 908/1502).....	474
2.4.2.2. Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi (ö. 922/1516)	476
2.4.2.3. Mîrim Çelebi (ö. 931/1525)	478
2.4.2.4. Kınalızâde Ali Efendi (ö. 979/1572)	480
2.4.2.5. Muslihuddîn Lârî (ö. 979/1572).....	483
2.4.2.6. Birgivî (ö. 981/1573)	486
2.4.2.7. Erdebîlî (ö. 993/1585)	488
2.5. TASAVVUF İLMİ VE MUTASAVVIFLAR.....	490
2.5.1. TASAVVUF İLMİ.....	490
2.5.2. MUTASAVVIFLAR.....	493
2.5.2.1. Yiğitbaşı Ahmed Şemseddin-î Marmaravî (ö. 910/1504)	493
2.5.2.2. Bünyamin Ayâşî (ö. XVI. Yüzyıl).....	496

2.5.2.3. Hayreddin Tokadî (ö. 937/1530'dan Sonra).....	497
2.5.2.4. İbrahim Gülşenî (ö. 940/1534)	499
2.5.2.5. Merkez Efendi (ö. 959/1552).....	501
2.5.2.6. Şa'rânî (ö. 973/1565).....	504
2.5.2.7. Şaban-ı Veli (ö. 976/1569).....	506
2.5.2.8. Üftâde (ö. 988/1580).....	508
2.5.2.9. Hüsameddin Uşşâkî (ö. 1001/1593)	510
2.5.2.10. Şemseddin Sivâsî (ö. 1006/1597).....	513
2.6. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR.....	515
2.6.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ	515
2.6.2. TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	522
2.6.2.1. İbn İyâs (ö. 930/1524).....	522
2.6.2.2. Kemalpaşazâde Şemseddin Ahmed (ö. 941/1534)	525
2.6.2.3. Hândmîr (ö. 942/1535-1536).....	528
2.6.2.4. Pîrî Reis (ö. 960/1553).....	531
2.6.2.5. Taşköprülüzâde Ahmed (ö. 969/1561)	535
2.6.2.6. Seydi Ali Reis (ö. 970/1562).....	538
2.6.2.7. Cenâbî Mustafa Efendi (ö. 999/1590).....	541
2.6.2.8. Gelibolulu Mustafa Âlî (ö. 1008/1599).....	543
2.6.2.9. Hoca Sâdeddin Efendi (ö. 1008/1599).....	547
2.7. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI VE DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER.....	549
2.7.1. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI.....	549
2.7.1.1. TÜRK DİLİ.....	549
2.7.2. DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER.....	551
2.7.2.1. Ali Şîr Nevâî (ö. 906/1501)	551
2.7.2.2. Necati Bey (ö. 914/1509)	554
2.7.2.3. Bâbü'r (ö. 937/1530).....	556
2.7.2.4. Lâmiî Çelebi (ö. 938/1532).....	558
2.7.2.5. İsferâyînî, İsamüddîn (ö. 945/1538)	560
2.7.2.6. Zâtî (ö. 954/1547).....	562
2.7.2.7. Fuzûlî (ö. 963/1556).....	565
2.7.2.8. Mehmed Hayalî Bey (ö. 964/1557).....	567
2.7.2.9. Nazmî, Edirneli (ö. 967/1559'dan Sonra).....	569
2.8. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI.....	571
2.8.1. MÜSPET İLİMLER.....	571
2.8.2. İLİM ADAMLARI.....	574
2.8.2.1. Sibtu'l-Mardînî (ö. 907/1501)	574
2.8.2.2. Ahi Çelebi (ö. 930/1524)	576
2.8.2.3. Konevî, Mehmed (ö. 930/1524)	579
2.8.2.4. Abdülalî Bircendî (ö. 934/1527-28?).....	581
2.8.2.5. Matrakçı Nasuh (ö. 971/1564)	583
2.8.2.6. Mustafa b. Ali el-Muvakkıt (ö. 979/1571)	586
2.8.2.7. Muslihiddin Lârî (ö. 979/1572)	588
2.8.2.8. Takıyyüddin er-Râsîd (ö. 993/1585)	591
2.8.2.9. Davud-ı Antakî (ö. 1008/1599).....	594
2.9.1. SANATÇILAR.....	596
2.9.1.1. Seydî.....	596
2.9.1.2. Nakkaş Osman	597

2.9.1.3. Hüseyin Baykara (ö. 912/1506)	599
2.9.1.4. Hasan Et-Tûlûnî (ö. 923/1517)	601
2.9.1.5. Şeyhoğlu Hamdullah (ö. 926/1520)	603
2.9.1.6. Ali Herevî, Mir (ö. 951/1544)	605
2.9.1.7. Karahisârî, Ahmed Şemseddin (ö. 963/1556)	607
2.9.1.8. Sinan (ö. 996/1588)	610

2- OLAYLAR VE OLGULAR 613

2.1. AFRIKALI MÜSLÜMAN KÖLELER YENİ DÜNYA'DA	613
2.2. OSMANLI-SAFEVÎ MÜCADELESİ: ÇALDIRAN SAVAŞI	615
2.3. PREVEZE DENİZ ZAFERİ VE CEZAYİR'İN OSMANLI'YA BAĞLANMASI	618
2.4. OSMANLI-MEMLÜK MÜCADELESİ VE MİSİR'İN OSMANLI HÂKİMİYETİNE GİRİŞİ	621
2.5. KUL ŞERİF'İN KAZAN MÜDAFAASI	625
2.6. PANİPAT ZAFERİ VE BABÜRLÜLERİN KURULUŞU	628
2.7. ANADOLU SELÇUKLU VE BEYLİKLER DÖNEMİ MİMARISINDEN OSMANLI KLASİK DÖNEMİNE GEÇİŞ	630
2.8. OSMANLI-FRANSIZ TİCARİ İLİŞKİLERİ VE KAPİTÜLASYONLAR	632
2.9. EKBER ŞAH VE DÎN-İ İLÂHÎ (TEVHÎD-İ İLÂHÎ) TECRÜBESİ	636

3- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ 641

16. YÜZYIL İSLÂM DÜNYASI SİYASİ COĞRAFYASI VE GELİŞMELERİ	641
MERKEZİ İSLÂM COĞRAFYASI	642
DOĞU İSLÂM COĞRAFYASI	645
KUZEY İSLÂM COĞRAFYASI	652
AFRIKA İSLÂM COĞRAFYASI	654
BATI İSLÂM COĞRAFYASI	661
16. YÜZYIL İSLÂM DÜNYASI BEŞERİ COĞRAFYASI	662
16. YÜZYIL İSLAM COĞRAFYASI	662
ETNİK GÖRÜNÜM	662
DİNİ GÖRÜNÜM	663
MEZHEPLER	663
TASAVVUF VE TARİKATLAR	665
KÜLTÜR-MEDENİYET GÖRÜNÜMÜ	667
BİLİM VE DÜŞÜNCE HAYATI	667
DİL-EDEBİYAT-SANAT	675
ŞEHİRLER VE MİMARİ	678

DİZİN	683
--------------------	-----

TARİHTE
MÜSLÜMANLAR

EŞ ZAMANLI BİR TARİH YAZIMI

6

OTTO

İÇİNDEKİLER

17. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR

1- SİYASİ YAPI/DURUM	23
1.1. KİLVE SULTANLIĞI	23
1.2. KÂNİM-BORNU SULTANLIĞI	24
1.3. OSMANLILAR	24
1.4. KIRIM HANLIĞI	28
1.5. KASIM HANLIĞI	29
1.6. SAFEVÎLER	32
1.7. SA'DÎLER	35
1.8. BABÜRLÜ DEVLETİ	36
2- İLMİ YAPI/DURUM	39
2.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	39
2.1.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ	39
2.1.2. MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	42
2.1.2.1. Aliyyü'l-Kârî, Molla Ali b. Sultan el-Kârî El-Herevî el-Mekkî (ö. 1014/1605)	42
2.1.2.2. Bahâuddîn Muhammed el-Âmilî (ö. 1031/1620)	44
2.1.2.3. Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ömer El-Hafâcî (ö. 1069/1659)	46
2.1.2.4. Molla Muhsin Kâşânî / Feyz-î Kâşânî (ö. 1090/1679)	48
2.1.2.5. Vanî Mehmed Efendi (ö. 1096/1685)	50
2.1.2.6. Seyyid Haşim el-Bahrânî (ö. 1107/1695)	53
2.1.2.7. Ayıntâbî Mehmed Efendi (ö. 1111/1699)	54
2.1.2.8. Zibü'n-Nisâ Begüm el-Hindiyye (ö. 1113/1702)	56
2.2. HADİS İLMİ VE MUHADDİSLER	58
2.2.1. HADİS İLMİ	58
2.2.2. MUHADDİSLER	60
2.2.2.1. Dihlevî (ö. 1052/1642)	60
2.2.2.2. İbn Allân (ö. 1057/1648)	63
2.2.2.3. Rudânî (ö. 1094/1683)	64
2.3. FIKİH İLMİ VE FAKİHLER	66
2.3.1. FIKİH İLMİ	66
2.3.2. FAKİHLER	69
2.3.2.1. Muhammed b. Abdurraûf Münâvî (ö. 1031/1622)	69
2.3.2.2. Temîmî (ö. 1010/1601)	71

2.3.2.3. Ali el-Kâfî (ö. 1014/1605)	73
2.3.2.4. Abdülkadir b. Muhammed b. Ahmed el-Feyyûmî (ö. 1022/1613)	75
2.3.2.5. Muhammed b. Abdurraûf Münâvî (ö. 1031/1622)	77
2.3.2.6. Buhûtî, Mansur b. Yunus b. Salahiddin (ö. 1051/1641)	79
2.3.2.7. Ali eş-Şurunbulâfî (ö. 1069/1659)	81
2.3.2.8. Dahkî Mustafa Efendi (ö. 1090/1680)	83
2.3.2.9. Şihâbuddîn Ahmed b. Muhammed el-Hamevî El-Mısırî (ö. 1098/1687)	84
2.3.2.10. Seyyid Feyzullah Efendi (ö. 1115/1703)	86
2.4. KELAM/FELSEFE İLMİ VE KELAMCILAR/FELSEFECİLER	89
2.4.1. KELAM/FELSEFE İLMİ	89
2.4.2. KELAMCILAR/FELSEFECİLER	92
2.4.2.1. Sadreddînzâde Şîrvânî (ö. 1036/1627)	92
2.4.2.2. Beyâzîzâde Ahmed Efendi (ö. 1098/1687)	95
2.5. TASAVVUF İLMİ VE MUTASAVVIFLAR	97
2.5.1. TASAVVUF İLMİ	97
2.5.2. MUTASAVVIFLAR	100
2.5.2.1. Pir Ramazan Mahfî (ö. 1025/1616)	100
2.5.2.2. İmâm Rabbânî (ö. 1034/1624)	102
2.5.2.3. Aziz Mahmud Hüdâyî (ö. 1038/1628)	104
2.5.2.4. İsmail Ankaravî (ö. 1041/1631)	107
2.5.2.5. Abdulmecid Sivâsî (ö. 1049/1639)	109
2.5.2.6. Abdulehad Nuri es-Sivâsî (ö. 1061/1651)	111
2.5.2.7. Sarı Abdullah Efendi (ö. 1071/1660)	114
2.5.2.8. Sun'ullâh Gaybî (ö. 1087/1676'dan sonra)	116
2.5.2.9. Karabaş Veli (ö. 1097/1686)	118
2.5.2.10. Niyazi Mısırî (ö. 1105/1694)	121
2.6. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	123
2.6.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ	123
2.6.2. TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	130
2.6.2.1. Bedâûnî, Abdülkadir (ö. 1024/1615)	130
2.6.2.2. Firişte (ö. 1033/1623(?))	132
2.6.2.3. Hasan Bey-Zâde Ahmed Paşa (ö. 1636-37(?))	135
2.6.2.4. Cürmüzî (ö. 1077/1667)	137
2.6.2.5. Bekrî, İbn Ebû's-Sürûr (ö. 1087/1676)	139
2.6.2.6. Evliya Çelebi (ö. 1095/1684(?))	141
2.6.2.7. Ebû Bekir b. Behrâm (ö. 1102/1691)	144
2.7. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI VE DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	147
2.7.1. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI	147
2.7.2. DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	148
2.7.2.1. Bâkî (ö. 1008/1600)	148
2.7.2.2. Rûhî-î Bağdâdî (ö. 1014/1605-1606)	151
2.7.2.3. Fıştâlî, Ebû Fâris Abdülaziz (ö. 1032/1622-1623)	153
2.7.2.4. Nef'î (ö. 1044/1635)	155
2.7.2.5. Nergîsî (ö. 1044/1635)	157
2.7.2.6. Yahya Efendi (ö. 1053/1644)	159
2.7.2.7. Neşâtî (ö. 1085/1674)	161
2.7.2.8. Abdülkâdir el-Bağdâdî (ö. 1093/1682)	162
2.7.2.9. Nâbî (ö. 1124/1712)	164

2.8. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI	166
2.8.1. MÜSPET İLİMLER	166
2.8.2. İLİM ADAMLARI	169
2.8.2.1. Bahaeddin Âmilî (ö. 1031/1622)	169
2.8.2.2. Cemâlizâde (İbn-İ Cemal el-Mısırî) (ö. 1072/1661)	172
2.8.2.3. Şemseddin el-İtâkî (ö. 17. Yüzyılın İlk Yarı)	174
2.8.2.4. Emir Çelebi (ö. 1048/1638)	176
2.8.2.5. Siyalkûtî (ö. 1067/1657)	179
2.8.2.6. Kâtip Çelebi (ö. 1067/1657)	181
2.8.2.7. Salih b. Nasrullah (ö. 1080/1669)	185
2.8.2.8. Hezarfen Hüseyin Efendi (ö. 1103/1691)	187
2.8.2.9. Hayâtîzâde Mustafa Feyzi Efendi (ö. 1103/1692)	190
2.8.2.10. Münecimbaşı Ahmed b. Lütfullah (ö. 1113/1702)	193
2.8.2.11. Tezkireci Köse (ö. 11/17. Yüzyıl)	195
2.9. 1. SANATÇILAR	198
2.9.1.1. Davud Ağa (ö. 1007/1598)	198
2.9.1.2. Gazi Giray Han (ö. 1016/1607)	201
2.9.1.3. Fahri (ö. 1020/1611 (?))	203
2.9.1.4. Sedefkâr Mehmet Ağa (ö. 1027/1618 (?))	204
2.9.1.5. Hatip Zâkirî Hasan Efendi (ö. 1032/1623)	207
2.9.1.6. Abdülbakî-i Tebrîzî (ö. 1039/1629-1630)	209
2.9.1.7. Rıza-Yı Abbâsî (ö. 1044/1635 (?))	210
2.9.1.8. Kasım Ağa (ö. 1070/1660)	212
2.9.1.9. Abdürreşîd-İ Deylemî (ö. 1081/1670)	214
2.9.1.10. Hafız Osman (ö. 1110/1698)	215
3- OLAYLAR VE OLGULAR	219
3.1. NAKŞİBENDİLİĞİN ORTAYA ÇIKIŞI	219
3.2. NAKŞİBENDİLİĞİN MÜCEDDİDİYE KOLUNUN YAYGINLAŞMASI	222
3.3. KADIZÂDELİLER VE SİVÂSİLER TARTIŞMASI	224
3.4. ANADOLU'DA DİRLİK-DÜZENLİK KAVGASI: CELALİ İSYANLARI VE ETKİLERİ	227
3.5. OSMANLI-KUTSAL İTTİFAK SAVAŞLARI VE KARLOFÇA ANLAŞMASI	230
3.6. ZİTVATOROK: OSMANLI-AVUSTURYA SAVAŞLARINI SONA ERDİREN ANTLAŞMA (1593-1606)	233
3.7. BAHARAT TİCARETİNİN GERİLEYİŞİ VE HİNDİSTAN'DA TEKSTİL TİCARETİNİN HOLLANDALILARCA ÖNE ÇIKARILMASI	236
3.8. KAŞR-I ŞİRİN ANTLAŞMASI	240
3.9. TÂC MAHAL'İN İNŞASI	242
4- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ	245
17. YÜZYIL İSLAM DÜNYASI SİYASİ COĞRAFYASI VE GELİŞMELERİ	245
MERKEZİ İSLAM COĞRAFYASI	246
KUZEY İSLAM COĞRAFYASI	248
DOĞU İSLAM COĞRAFYASI	250
AFRİKA COĞRAFYASI	252
BATI İSLAM COĞRAFYASI	254
17. YÜZYIL İSLAM DÜNYASI BEŞERİ COĞRAFYASI	254
ETNİK GÖRÜNÜM	255
DİNİ GÖRÜNÜM	256
KÜLTÜR-MEDENİYET GÖRÜNÜMÜ	258

18. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR

1- SİYASİ YAPI/DURUM	269
1.1. KİLVE SULTANLIĞI	269
1.2. KÂNİM-BORNU SULTANLIĞI	271
1.3. OSMANLI DEVLETİ	272
1.4. KIRIM HANLIĞI	276
1.5. SAFEVİLER	277
1.6. BABÜRLÜ DEVLETİ	279
1.7. HİVE HANLIĞI	280
1.8. BUHARA HANLIĞI (1599-1920), (1785'TEN SONRA BUHARA EMİRLİĞİ)	285
1.9. HOKAND HANLIĞI (1710-1876)	291
2- İLMİ YAPI/DURUM	295
2.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	295
2.1.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ	295
2.1.2. MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	298
2.1.2.1. Şeyh Yakub Afvî (ö. 1149/1736)	298
2.1.2.2. Yusufzâde Abdullah Hilmi (ö. 1167/1753)	300
2.1.2.3. Şah Veliyullah Ed-Dehlevî (ö. 1176/1762)	302
2.1.2.4. Abdullah el-Hâdimî (ö. 1192/1778)	305
2.1.2.5. Ahmed el-Kâzâbâdî (ö. 1163/1750)	308
2.1.2.6. Ahmed Ed-Debbâğî el-Maraşî (ö. 1165/1741)	311
2.1.2.8. Hacı Emirzâde Âlim Muhammed b. Hamza El-Güzelhisârî (ö. 1204/1789)	313
2.2. HADİS İLMİ VE MUHADDİSLER	315
2.2.1. HADİS İLMİ	315
2.2.2. MUHADDİSLER	317
2.2.2.1. ez-Zürkânî (1645 - 1710)	317
2.2.2.2. es-Sindî (ö. 1138/1726)	319
2.2.2.3. el-Aclûnî (1676 - 1749)	322
2.2.2.4. es-San'ânî (1688 - 1768)	324
2.2.2.5. ez-Zebîdî (1732 - 1791)	326
2.2.2.6. İbn Ammâr el-Cezâirî (ö. 1205/1791 [?])	329
2.2.2.7. Füllânî (1753 - 1803)	331
2.3. FIKİH İLMİ VE FAKİHLER	333
2.3.1. FIKİH İLMİ	333
2.3.2. FAKİHLER	336
2.3.2.1. İmâdî (1692 - 1758)	336
2.3.2.2. Emir es-San'ânî (1688 - 1768)	338
2.3.2.3. Ali b. Ahmed el-Adevî (1700 - 1775)	341
2.3.2.4. Ahmed Ed-Derdîr (1715 - 1786)	343
2.3.2.5. Abdülkadir el-Kevkebânî (1723 - 1792)	345
2.4. KELAM/FELSEFE İLMİ VE KELAMCILAR/FELSEFECİLER	348
2.4.1. KELAM/FELSEFE İLMİ	348
2.4.1.1. KELAM İLMİ	348
2.4.2. KELAMCILAR/FELSEFECİLER	352
2.4.2.1. Yanyalı Esad Efendi (ö. 1143/1731)	352
2.4.2.2. Saçaklızâde Mehmet b. Ebî Bekr Efendi (1660-1670? - 1732)	354

2.4.2.3. Mestçizâde Abdullah Efendi (ö. 1148/1735)	357
2.4.2.4. Davud el-Karsî (ö. 1169/1756)	359
2.4.2.5. Mehmed Akkirmânî (ö. 1174/1760)	361
2.4.2.6. İsmail Gelenbevi (1730 - 1791)	364
2.5. TASAVVUF İLMİ VE MUTASAVVIFLAR	367
2.5.1. TASAVVUF İLMİ	367
2.5.2. MUTASAVVIFLAR	370
2.5.2.1. Abdülaziz Ed-Debbâğ (1679 - 1720)	370
2.5.2.2. İsmail Hakkı Bursevî (1653 - 1725)	372
2.5.2.3. Abdülgani Nâblusî (1641 - 1731)	375
2.5.2.4. Mustafa Sakıb Dede (1652 - 1735)	377
2.5.2.5. Neccarzâde Şeyh Rıza Efendi (1679 - 1746)	380
2.5.2.6. Ahmed Raûfî (1657 - 1757)	383
2.5.2.7. Nazîrâ İbrahim Efendi (1694 - 1774)	385
2.5.2.8. İbrahim Hakkı Erzurûmî (1703 - 1780)	388
2.5.2.9. Abdullah Salahaddin-î Uşşâkî (1705 - 1782)	390
2.5.2.10. Muhammed Halil el-Murâdî (1759 - 1791)	392
2.6. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	395
2.6.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ	395
2.6.2. TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	397
2.6.2.1. Ahmed Resmî (1700-1783)	397
2.6.2.2. Muhammed Halil el-Murâdî (1759 - 1791)	399
2.6.2.3. Mustafa Sami Bey (Arpaeminizâde Sami) (1680? - 1734)	402
2.6.2.4. Müstakimzâde Süleyman Sadeddin (1719 - 1788)	404
2.6.2.5. Naîmâ Mustafa (1655 ? - 1716)	406
2.6.2.6. Vasif Ahmed Efendi (ö. 1221/1806)	408
2.6.2.7. Abdullah Bin Ali el-Vezir (1663 - 1735)	410
2.6.2.8. İbn Akîle (1660/9 ? - 1737)	413
2.6.2.9. İbn Kennân (1663 – 1740)	415
2.6.2.10. İbrahim Hamdi (ö. 1176 / 1762/3'Ten Sonra)	418
2.7. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARINI VE DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	420
2.7.1. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARINI	420
2.7.1.1. TÜRK DİLİ	420
2.7.2. DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	422
2.7.2.1. Sabit (ö. 1124/1712)	422
2.7.2.2. Nedîm (ö. 1142/1730)	425
2.7.2.3. Hâtîf-î İsfahânî (ö. 1198/1784)	427
2.7.2.4. Şeyh Gâlib (1757 - 1799)	430
2.7.2.5. Sünbül-Zâde Vehbi (1718? - 1809)	432
2.7.2.6. Enderunlu Fazıl (ö. 1225/1810)	434
2.8. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI	436
2.8.1. MÜSPET İLİMLER	436
2.8.2. İLİM ADAMLARI	438
2.8.2.1. Ebu'l-Fazl Halil Fâ'iz b. Câbizâde Mustafa B. İsa el-Konstantînî el-Yedikulevî (1675 - 1722)	438
2.8.2.2. Ali Münşî (ö. 1145/1733)	441
2.8.2.3. Ebû Sehl Numan b. Salih el-Eğînî (1700? - 1755 sonrası)	443
2.8.2.4. Kambur Vesim (1689? - 1760/1)	445

2.8.2.5. Abdülaziz Efendi (1736 - 1783)	448
2.8.2.6. Şekerzâde Feyzullah Sermed (ö. 1202/1787)	450
2.8.2.7. Halifezâde İsmail Efendi (ö. 1204/1790)	452
2.9.1. SANATÇILAR	454
2.9.1.1. İtrî Buhurizade Mustafa Efendi (ö. 1123/1711)	454
2.9.1.2. Ali Şiruganî (1635? - 1714)	456
2.9.1.3. Esad Efendi, Ebû İshakzâde (1685 - 1753)	458
2.9.1.4. İli. Selim (1761- 1808)	460
2.9.1.5. Nâyi Osman Dede, (1642/7? - 1729/30)	462
3- OLAYLAR VE OLGULAR	467
3.1. İSLAM DÜNYASININ KOLONİLEŞTİRİLMESİ	467
3.2. AVRUPA YENİLİKLERE DİRENİŞ İLE İKTİDAR MÜCADELESİ ARASINDA PATRONA HALİL İSYANI (28 EYLÜL 1730)	470
3.3. MATBAANIN OSMANLIYA GELİŞİ VE ETKİLERİ (16 ARALIK 1727)	472
3.4. HİNDU MARAHALARI VE SİHLERİNİN BABÜRLÜ İKTİDARINA MEYDAN OKUMALARI, İNGİLTERE'NİN HİNDİSTAN KONTROLÜNÜN BAŞLAMASI: PLESSEY SAVAŞI (1757)	476
3.5. KÜÇÜK KAYNARCA ANTLAŞMASI (17 TEMMUZ 1774)	478
3.6. NAPOLYON'UN MİSİR'İ İŞGALİ (1798-1801)	480
4- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ	485
18. YÜZYILIN ANLAMİ (1700 – 1799)	
BATI DÜNYASI	485
EKONOMİ	491
DİN	492
İSLAM DÜNYASI	493
İSLAM DÜNYASI EKONOMİSİ	500
İSLAM DÜNYASINDA İSLAH-YENİLİK HAREKETLERİ	502
SONUÇ	514
DİZİN	517

TARİHTE MÜSLÜMANLAR

EŞ ZAMANLI BİR TARİH YAZIMI

7

OTTO

İÇİNDEKİLER

19. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR

1. SİYASİ YAPI/DURUM	21
1.1. KÂNİM-BORNU SULTANLIĞI	21
1.2. BABÜRLÜ DEVLETİ	23
1.3. HOKAND HANLIĞI	25
2- İLMİ YAPI/DURUM	33
2.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	33
2.1.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ	33
2.1.2. MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	36
2.1.2.1. Senâullâh-ı Dehlevî (1730 - 1810)	36
2.1.2.2. Abdullah Eyyûbî (1763 - 1836)	38
2.1.2.3. Gözübüyükzâde İbrahim Efendi (1747 - 1838)	39
2.1.2.4. Sırrî Girîdî, Muhammed Selim Sırrı Paşa B. Helvacızaade Salih Tosun El-Girîdî, (1844 - 1895)	41
2.1.2.5. Ahmed Rüşdi Paşa el-Kedosî (Gedizli) (1833 - 1897)	43
1.1.HADİS İLMİ VE MUHADDİSLER	44
1.1.1.HADİS İLMİ	44
1.1.2.MUHADDİSLER	47
1.1.2.1. eş-Şevkânî (1760 - 1834)	47
1.1.2.2. es-Sindî (1776 - 1841)	51
1.1.2.3. Muhammed el-Hût (1794 - 1860)	53
1.1.2.4. el-Meydânî (1807 - 1881)	55
1.1.2.5. Leknevî(1848 - 1886)	56
1.2.FIKİH İLMİ VE FAKİHLER	59
1.2.1.FIKİH İLMİ	59
1.2.2. FAKİHLER	62
1.2.2.1. İbn Âbidîn (1784 - 1836)	62
1.2.2.2. İbn Âşûr (1815 - 1868)	64
1.2.2.3. Desûkî, İbrahim B. Abdülgaffar (1811 - 1883)	67
1.2.2.4. Kadri Paşa (1822 - 1888)	68
1.3.KELAM/FELSEFE İLMİ VE KELAMCILAR/FELSEFECİLER	71
1.3.1.KELAM/FELSEFE İLMİ	71
1.3.1.1. KELAM İLMİ	71
1.3.1.2. FELSEFE İLMİ	76
1.3.2. KELAMCILAR/FELSEFECİLER	76

1.3.2.1. Sırrı Giridî (1844 - 1895)	76
1.3.2.2. Seyyid Ahmed Han (1817 - 1898)	78
1.4. TASAVVUF İLMİ VE MUTASAVVIFLAR	81
1.4.1. TASAVVUF İLMİ	81
1.4.2. MUTASAVVIFLAR	84
1.4.2.1. Halid el-Bağdâdî (1779 - 1827)	84
1.4.2.2. Ahmed b. İdris (1759 - 1837)	86
1.4.2.3. Kuşadalı İbrahim Halvetî (1774 - 1846)	88
1.4.2.4. Terzi Baba (1789 - 1848)	91
1.4.2.5. Bosnalı Muhammed Tefvik Halvetî (1802/5 - 1866)	92
1.4.2.6. Kilisli Abdullah Serbest (1819 - 1882)	95
1.4.2.7. Harputlu İshak Hoca (1803 - 1892)	96
1.4.2.8. Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevi (1813 - 1893)	99
1.5. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	102
1.5.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ	102
1.5.2. TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	105
1.5.2.1. Abdurrahman el-Cebertî (1753 - 1825)	105
1.5.2.2. Şânizâde Mehmed Atullah Efendi (1771? - 1826)	107
1.5.2.3. İbnü'l-Annâbî (1775 - 1851)	109
1.5.2.4. Rifâa et-Tahtâvî (1801 - 1873)	112
1.5.2.5. Ahmed b. Zeynî Dahlân (1816 - 1886)	114
1.5.2.6. Şihabüddin el-Mercânî (1818 - 1889)	116
1.5.2.7. Eyüp Sabri Paşa (1832 - 1890)	119
1.5.2.8. Mustafa Nuri Paşa (1824 - 1890)	121
1.5.2.9. Yağlıkçızâde Ahmed Rifat Efendi (Ö. 1312/1894)	124
1.5.2.10. Ahmed Cevdet Paşa (1823 - 1895)	126
1.6. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALAR VE DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	128
1.6.1. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALAR	128
1.6.1.1. TÜRK DİLİ	128
1.6.2. DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	131
1.6.2.1. Enderunlu Vasif (ö. 1240/1824)	131
1.6.2.2. Keçeci-Zâde İzzet Molla (1786 - 1829)	133
1.6.2.3. Nâlî (1800 - 1877)	135
1.6.2.4. Adile Sultan (1826 - 1899)	138
1.7. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI	140
1.7.1. MÜSPET İLİMLER	140
1.7.2. İLİM ADAMLARI	142
1.7.2.1. Halifezâde İsmail Çınarî (ö. 1203/1789 Sonrası)	142
1.7.2.2. Hüseyin Rıfkı Tâmanî (1750? - 1817)	144
1.7.2.3. Mustafa Behçet Efendi (1779 - 1834)	146
1.7.2.4. Başhoca İshak Efendi (Ö. 1251/1836)	148
1.7.2.5. Seyyid Ali Paşa (ö. 1262/1846)	150
1.7.2.6. Abdullah Bey (1800 - 1874)	153
1.7.2.7. Hoca Tahsin Efendi (1811 - 1881)	155
1.7.2.8. Salih Efendi (1816 - 1895)	157
1.7.2.9. Vidinli Hüseyin Tefvik Paşa (1832 - 1901)	159
1.8. GÜZEL SANATLAR VE SANATÇILAR	162
1.8.1. SANATÇILAR	162

1.8.1.1. Mustafa Râkım Efendi (ö. 1241/1826).....	162
1.8.1.2. Hammamizâde İsmail Dede Efendi (1778 - 1845).....	164
1.8.1.3. Abdülbâki Nâsır Dede (1765 - 1821)	166
1.8.1.4. Hacı Arif Bey, Mehmed Arif (1831 - 1885).....	168
1.8.1.5. Hoca Zekai Dede (1824 - 1897)	170

3- OLAYLAR VE OLGULAR 173

3.1. İNGİLİZLERİN HİNDİSTAN'I İŞGALİ VE DELHİ'NİN İNGİLİZLERİN ELİNE GEÇMESİ İLE İNGİLİZ YÖNETİMİNİN KURULMASI (1803 - 1818).....	173
3.2. AFRİKA'DA İSLAMİ UYANIŞ (19. YÜZYIL).....	175
3.3. RUSYA VE ÇİN'İN TÜRKİSTAN'I İSTİLASI VE MÜSLÜMANLARIN DİRENİŞİ.....	178
3.4. OSMANLI DEVLETİ'NDE MİLLİYETÇİLİK HAREKETLERİ VE İSYANLAR	181
3.5. OSMANLI'NIN MODERN ORDUYA GEÇİŞİ: VAKA-YI HAYRİYYE	184
3.6. 1839-1856 OSMANLI İSLAHAT HAREKETLERİ.....	187
3.7. BABİLİK VE BAHAİLİĞİN ORTAYA ÇIKIŞI	192
3.8. MECELLE-İ AHKÂM-İ ADLİYYE (1868-1876).....	194
3.9. KANUN-İ ESASÎ VE I. MEŞRUTİYETİN İLANI (23 ARALIK 1876)	198
3.10. BERLİN ANTLAŞMASI (13 TEMMUZ 1878).....	201
3.11. İNGİLTERE'NİN MİSİR'İ İŞGALİNE KARŞI MİSİR MİLLİYETÇİLERİNİN DİRENİŞİ: A'RABİ PAŞA (1879 - 1882).....	204
3.12. AHMEDİLİĞİN (KADİYÂNİLİĞİN) ORTAYA ÇIKIŞI	207

4- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ.....211

I. BATI	211
EKONOMİK GELİŞMELER.....	214
SOSYAL, FİKRİ, KÜLTÜREL VE DİNİ GELİŞMELER.....	215
BİLİMSEL VE TEKNOLOJİK GELİŞMELER.....	216
DOĞU	217
İSLAM DÜNYASI	218
OSMANLI.....	219
MİSİR.....	221
RUSYA HAKİMİYETİNDEKİ MÜSLÜMANLAR.....	222
HİNDİSTAN.....	223
KAÇAR İRANI.....	224
UZAK DOĞU MÜSLÜMANLARI.....	225
EKONOMİK DURUM.....	228
İLMİ DURUM	229

20. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR

1. SİYASİ YAPI/DURUM 237

1.1. ARNAVUTLUK (1912 - ...).....	237
1.2. AFGANİSTAN (1919 - ...).....	242
1.3. TÜRKİYE	246
1.5. LÜBNAN (1945 - ...).....	267
1.6. ENDONEZYA (1945 - ...).....	273
1.7. ÜRDÜN (1946 - ...).....	279
1.8. SURİYE ARAP CUMHURİYETİ (1946 - ...).....	287
1.9. PAKİSTAN (1947 - ...).....	292
1.10. LİBYA (1951 - ...).....	297
1.11. MİSİR (MİSİR ARAP CUMHURİYETİ) (1922 - ...).....	302

1.12. SUDAN CUMHURİYETİ (1956 - ...)	310
1.13. TUNUS CUMHURİYETİ (1956 - ...)	314
1.14. FAS (EL-MEMLEKETÜ'L-MAĞRİBİYYE) (1956 - ...)	319
1.15. IRAK (1932 - ...)	324
1.16. GİNE CUMHURİYETİ (1958 - ...)	332
1.17. ÇAD CUMHURİYETİ (1958 - ...)	337
1.18. MORİTANYA İSLAM CUMHURİYETİ (1960 - ...)	341
1.19. SENEGAL CUMHURİYETİ (1960 - ...)	346
1.20. NİJERYA FEDERAL CUMHURİYETİ (1960 - ...)	351
1.21. UMMAN SULTANLIĞI (1747 - ...)	356
1.22. KAMERUN CUMHURİYETİ (1960 - ...)	360
1.23. SOMALİ FEDERAL CUMHURİYETİ (1960 - ...)	365
1.25. NİJER CUMHURİYETİ (1960 - ...)	369
1.26. MALİ CUMHURİYETİ (1960 - ...)	373
1.27. BURKİNA FASO (1960 - ...)	378
1.28. KUVEYT (1961 - ...)	382
1.29. CEZAYİR DEMOKRATİK HALK CUMHURİYETİ (1962 - ...)	386
1.30. ETİYOPYA FEDERAL DEMOKRATİK CUMHURİYETİ (1962 - ...)	391
1.31. MALEZYA (1957 - ...)	396
1.32. MALDİVLER (1965 - ...)	401
1.33. GAMBİYA CUMHURİYETİ (1970 - ...)	405
1.34. BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ (1971 - ...)	410
1.35. BAHREYN KRALLIĞI (1971 - ...)	415
1.36. KATAR (1971 - ...)	419
1.37. BANGLADEŞ (1971 - ...)	424
1.38. SİERRA LEONE CUMHURİYETİ (1961 - ...)	428
1.39. GİNE BİSSAU CUMHURİYETİ (1973 - ...)	432
1.40. MOZAMBİK DEMOKRATİK HALK CUMHURİYETİ (1974 - ...)	437
1.41. CİBUTİ CUMHURİYETİ (1977 - ...)	442
1.42. İRAN İSLAM CUMHURİYETİ	447
1.43. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ (1983 - ...)	455
1.44. FİLİSTİN (1988 - ...)	460
1.45. YEMEN CUMHURİYETİ (1990 - ...)	470
1.46. ÖZBEKİSTAN CUMHURİYETİ (1991 - ...)	474
1.47. TACİKİSTAN (1991 - ...)	478
1.48. KAZAKİSTAN (1991 - ...)	482
1.49. AZERBAYCAN (1991 - ...)	487
1.50. TÜRKMENİSTAN (1991 - ...)	493
1.51. KIRGIZİSTAN (1991 - ...)	496
1.52. BOSNA-HERSEK (1992 - ...)	501
1.53. ERİTRE DEVLETİ (1993 - ...)	505
1.54. KOMOR ADALARI (1974 - ...)	510
1.55. KOSOVA (2008 - ...)	514*

DİZİN	519
-------	-----

* 20 yy.'in sonraki bölümleri 8. Cilt'tedir.

TARİHTE MÜSLÜMANLAR

EŞ ZAMANLI BİR TARİH YAZIMI

8

OTTO

İÇİNDEKİLER

20. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR*

2- İLMİ YAPI/DURUM	17
2.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	17
2.1.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ	17
2.1.2. MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	21
2.1.2.1. Musa Kâzım Efendi (1858 - 1911)	21
2.1.2.2. Hamdi Yazır (1878 - 1942)	23
2.1.2.3. Konyalı Mehmet Vehbi Çelik (1862 - 1949)	26
2.1.2.4. Abdurrahman b. Nâsir es-Sa'dî (1885 - 1957)	28
2.1.2.5. Seyyid Kutub (1906 - 1966)	31
2.1.2.6. Ebû'l-A'lâ El-Mevdûdî (1903 - 1979)	33
2.1.2.7. Muhammed Hüseyin Tabâtabâî (1902 - 1981)	36
2.1.2.8. Muhammed Esed (1900 - 1992)	38
2.2. HADİS İLMİ VE MUHADDİSLER	41
2.2.1. HADİS İLMİ	41
2.2.2. MUHADDİSLER	44
2.2.2.1. Azîmâbâdî (1857 - 1911)	44
2.2.2.2. Kettânî (1857 - 1927)	45
2.2.2.3. Sehârenpûrî (1852 - 1927)	47
2.2.2.4. Mübârekpûrî (1865 - 1935)	49
2.2.2.5. Zahid el-Kevserî (1879 - 1952)	52
2.2.2.6. Ahmed Muhammed Şâkir (1892 - 1958)	54
2.2.2.7. Sââtî (1884 - 1958)	57
2.2.2.8. Ahmet Davudođlu (1912 - 1983)	59
2.2.2.9. Subhi es-Salih (1926 - 1986)	61
2.2.2.10. Talat Koçyiđit (1927 - 2011)	63
2.3. FIKİH İLMİ VE FAKİHLER	66
2.3.1. FIKİH İLMİ	66
2.3.2. FAKİHLER	68
2.3.2.1. el-Hudârî, Muhammed b. Afîfî El-Bâcûrî (1872 - 1927)	68
2.3.2.2. Ali Haydar Efendi (1853 - 1935)	71
2.3.2.3. Abdülkadir b. Ali Ahmed Ūdeh (1907 - 1954)	74
2.3.2.4. Ömer Nasuhi Bilmen (1883 - 1971)	76
2.3.2.5. Muhammed Ebû Zehre (1898 - 1974)	78
2.3.2.6. Abdülkerim Zeydân (1917 - 2014)	81

* 20 yy.'ın önceki bölümleri 7. Cilt'tedir.

2.3.2.7. Taha Cabir Alvânî (1935 - 2016)	83
2.4. KELAM/FELSEFE İLMİ VE KELAMCILAR/FELSEFECİLER	86
2.4.1. KELAM/FELSEFE İLMİ	86
2.4.1.1. KELAM İLMİ	86
2.4.2. KELAMCILAR/FELSEFECİLER	92
2.4.2.1. Manastırlı İsmail Hakkı (1846 - 1912)	92
2.4.2.2. Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi (1865 - 1914)	94
2.4.2.3. Abdülâtif Harpûtî (1842 - 1916)	97
2.4.2.4. Mehmet Seyyid Bey (1873 - 1925)	101
2.4.2.5. İsmail Fenni Ertuğrul (1855 - 1946)	103
2.4.2.6. İsmail Hakkı İzmirli (1869 - 1946)	106
2.4.2.7. Muhammed Ferid Vecdi (1878 - 1954)	109
2.4.2.8. Mustafa Sabri Efendi (1869 - 1954)	112
2.5. TASAVVUF İLMİ VE MUTASAVVIFLAR	114
2.5.1. TASAVVUF İLMİ	114
2.5.2. MUTASAVVIFLAR	117
2.5.2.1. Hüseyin Fahreddin Dede (1854 - 1911)	117
2.5.2.2. Hüseyin Vassâf (1872 - 1929)	119
2.5.2.3. Muhammed Esad Erbilî (1847 - 1931)	121
2.5.2.4. Avni Konuk (1868 - 1938)	123
2.5.2.5. Abdülhakim Arvâsî (1865 - 1943)	126
2.5.2.6. Mehmed Zahid Kotku (1897 - 1980)	128
2.5.2.7. Mahmud Sami Ramazanoğlu (1892 - 1984)	130
2.5.2.8. Muzaffer Ozak (1916 - 1985)	132
2.5.2.9. Mahmut Esad Coşan (1938 - 2001)	134
2.6. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	136
2.6.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ	136
2.6.2. TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	141
2.6.2.1. Şemseddin Sami (1850 - 1904)	141
2.6.2.2. Abbas İkbâl Âşitiyânî (1859 - 1918)	144
2.6.2.3. Abdurrahman Şeref (1853 - 1925)	146
2.6.2.4. Ahmed Refik Altınay (1880 - 1937)	149
2.6.2.5. Mehmed Fuad Köprülü (1890 - 1966)	153
2.6.2.6. Ahmet Zeki Velidi Togan (1890 - 1970)	158
2.6.2.7. İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1888 - 1977)	162
2.6.2.8. Ziya Bünyadov (1923 - 1997)	165
2.6.2.9. Muhammed Hamidullah (1908 - 2002)	168
2.6.2.10. Halil İnalçık (1916 - 2016)	172
2.6.2.12. Cevad Ali (1907 - 1987)	176
2.6.2.13. Hüseyin Munis (1911 - 1996)	178
2.7. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI VE DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	183
2.7.1. DİL/EDEBİYAT ÇALIŞMALARI	183
2.7.1.1. TÜRK DİLİ	183
2.7.2. DİLCİLER/EDİPLER/ŞAİRLER	185
2.7.2.1. Aişe İsmet Teymur (1840 - 1902)	185
2.7.2.2. Ahmet Şevki (1868 - 1932)	188
2.7.2.3. Mehmet Akif Ersoy (1873 - 1936)	190
2.7.2.4. Muhammed Hüseyin Heykel (1888 - 1956)	193

2.7.2.5. Taha Hüseyin (1889 - 1973)	195
2.7.2.6. Necip Fazıl Kısakürek (1904 - 1983)	197
2.7.2.7. Şehriyâr Mehemmet Hüseyin (1908 - 1988)	200
2.8. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI	202
2.8.1. MÜSPET İLİMLER	202
2.8.2. İLİM ADAMLARI	204
2.8.2.1. Salih Zeki (1864 - 1921)	204
2.8.2.2. Bahaeddin Şakir (1874 - 1922)	206
2.8.2.3. Mehmet Nadir (1856 - 1927)	208
2.8.2.4. Mehmet Fatih Gökmen (1877 - 1955)	210
2.8.2.5. Asım Orhan Barut (1926 - 1994)	213
2.8.2.6. Muhammed Abdüsselam Hüseyinî (1926 - 1996)	215
2.8.2.7. Behram Kurşunoğlu (1922 - 2003)	217
2.8.2.8. Ahmet Yüksel Özemer (1935 - 2008)	220
2.8.2.9. Ebû Bekir Zeynelabidin Abdülkelam (A. P. J. Abdul Kalam) (1931 - 2015)	222
2.8.2.10. Oktay Sinanoğlu (1935 - 2015)	224
2.9. GÜZEL SANATLAR VE SANATÇILAR	226
2.9.1. SANATÇILAR	226
2.9.2.1. Abdüh El-Hamûlî (1845 - 1901)	226
2.9.2.2. Sadettin Kaynak (1895 - 1961)	228
2.9.2.3. Ümmü Gülsüm (1904 - 1975)	230
2.9.2.4. Mehmed Necmeddin Okyay (1883 - 1976)	233
2.9.2.5. Bekir Sıtkı Sezgin (1936 - 1996)	235
2.9.2.6. Ahmet Hatipoğlu (1933 - 2015)	237
2.9.2.7. Münir Nureddin Selçuk (1900 - 1981)	239
2.9.2.8. Neyzen Tefik Kolaylı (1880 - 1953)	241
3- OLAYLAR VE OLGULAR	245
3.1. İSLAM DÜNYASI MEŞRÛTİYET HAREKETLERİ: OSMANLI-İRAN ÖRNEKLERİ	245
3.2. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI İLE OSMANLI DEVLETİ'NİN TASFİYESİ	248
3.3. CİHAD-I EKBER VE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI (11 KASIM 1914)	251
3.4. HİCAZ ŞERİFLERİNİN OSMANLI'YA İSYANI VE ŞERİF HÜSEYİN (10 HAZİRAN 1916)	253
3.5. BOLŞEVİK DEVRİMİ (17 KASIM 1917) VE İSLAM DÜNYASINA ETKİSİ	257
3.6. HİLAFETİN KALDIRILIŞI (3 MART 1924) VE MÜSLÜMANLAR ARASINDA YENİ ARAYIŞLAR	259
3.7. 1948 İSRAİL'İN KURULUŞU	262
3.8. 1967 ARAP-İSRAİL SAVAŞI (ALTI GÜN SAVAŞI)	266
3.9. 1973 YOM KİPPUR (İSRAİL-MISIR, SÜRİYE) SAVAŞI	268
3.10. 1979 İRAN DEVRİMİ	270
3.11. SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN AFGANİSTAN'I İŞGALİ VE YANSIMALARI (1979-1989) ...	273
3.12. SOÇUK SAVAŞIN BITMESİNE BAĞLI OLARAK BALKANLARDA, KAFKASLARDA VE ORTA AVRUPA'DA MÜSLÜMAN DEVLETLERİN ORTAYA ÇIKMASI (1991)	277
3.13. BATI'DA İSLAM KARŞITLIĞI VE 11 EYLÜL SONRASI	279
4- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ	283
20. YÜZYILIN ANLAMLI	283
BATI DÜNYASI	283

DİN	287
İSLAM DÜNYASI	287
20. YÜZYILDA İSLAM'IN YERİ İLE İLGİLİ YAKLAŞIMLAR	289
İSLAM'IN KAMUSAL ALANDAKİ VE KİMLİKTEKİ YERİ	293
İSLAM'IN SİYASİ-İDARİ ALANDAKİ YERİ	294
1960'LARDAN İTİBAREN İSLAMİ HAREKETLER	296
SOĞUK SAVAŞ SONRASI İSLAM DÜNYASI	298
EKONOMİ	300
BİLİM VE SANAT	302*

21. YÜZYILDA MÜSLÜMANLAR

1- İLMİ YAPI/DURUM	309
1.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ VE MÜFESSİRLER/KIRAATÇILAR	309
1.1.1. TEFSİR/KIRAAT İLMİ	309
1.2. HADİS İLMİ VE MUHADDİSLER	312
1.2.1. HADİS İLMİ	312
1.3. KELAM/FELSEFE İLMİ VE KELAMCILAR/FELSEFECİLER	314
1.3.1.1. KELAM İLMİ	314
20. YÜZYILIN SONUNDAN 21. YÜZYILIN BAŞLARINA KELAM: ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ	314
1.4. TARİH/COĞRAFYA İLMİ VE TARİHÇİLER/COĞRAFYACILAR	319
1.4.1. TARİH/COĞRAFYA İLMİ	319
1.4.1.1. TÜRK DİLİ	322
1.5. MÜSPET İLİMLER VE İLİM ADAMLARI	324
1.5.1. MÜSPET İLİMLER	324
1.5.2. İLİM ADAMLARI	329
3.5. FUAT SEZGİN (1924 - 2018)	329
2- OLAYLAR VE OLGULAR	333
2.1. İRAN'IN DÜNYA'DAKİ MÜSLÜMANLARI ŞİİLEŞTİRME FAALİYETLERİ	333
2.2. SELEFİLİK (EL-KAİDE VE İŞİD ÖRNEĞİ)	336
2.3. ARAP BAHARI (17 ARALIK 2010)	340
2.4. TÜRKİYE'DE 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ (2016)	343
2.5. 2020 SALGINI VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ	346
3- YÜZYIL DEĞERLENDİRMESİ	351
DÜNYAYA GENEL BAKIŞ	351
SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL DURUM	355
SİYASİ DURUM	357
ARAP BAHARI (2010-2013)	360
GÜNEY DOĞU ASYA VE UZAK DOĞU MÜSLÜMANLARI	361
ÇİN, DOĞU TÜRKİSTAN, JAPONYA MÜSLÜMANLARI	361
KAFKASYA VE TÜRKİSTAN MÜSLÜMANLARI	362
AFRİKA MÜSLÜMANLARI	363
BALKAN MÜSLÜMANLARI	365
AVRUPA MÜSLÜMANLARI	365
AMERİKA MÜSLÜMANLARI	366

DİZİN	370
--------------------	------------